

# TÁNCMŰVÉSZET 1980/8





Hindemith—Seregi: *Kamarazene No. 1.*, Szabadi Edit és Metzger Márta az új szereposztásban (Mezey B. felv.)

Felelős szerkesztő: **MAÁ CZ LÁSZLÓ**

A szerkesztőség címe: Budapest VIII., Rákóczi út 23. 1088

Telefon: 142-498

Kiadja a Lapkiadó Vállalat, Budapest VII., Lenin krt. 9—11. 1906. Telefon: 221-285

A kiadásért felelős: **Siklósi Norbert**



Egyetemi Nyomda — 80.5724 Budapest, 1980

Felelős vezető: Sümeghi Zoltán igazgató

Megjelenik havonta

A szöveg fényszedéssel készült

Terjeszti a Magyar Posta. Elfizethető a hírlapkézbéslő postahivataloknál és a Posta Központi Hírlap Irodánál (postacím: Budapest V., József nádor tér 1. — 1900) közvetlenül, vagy postai utalványon, valamint átutalással, a KHI 215-96162 pénzforgalmi jelzőszámra. Elfizetési díj egy évre 96,— Ft.

Külföldön terjeszti a Kultúra Külturkereskedelmi Vállalat.

H—1389 Budapest, Pf. 149.

**INDEX: 25 830**

**HU ISSN 0131 1421**

# TÁNCMŰVÉSZET

1980. V. évfolyam, 8. szám

Ára: 8,— Ft

Tördelő- és képszerkesztő:

**Szakály Edit**

Munkatárs:

**Fuchs Lívia**

## TARTALOM:

Szudy Eszter: Veresegyházi találkozó .....	1
Maácz László: Szövetkezeti néptáncosok VIII. országos találkozója .....	3
HÍREK .....	8
Keszler Mária—Osskó Endréné: Gyermekcsoportok tavaszi bemutatói .....	9
Kövágó Zsuzsa: Jubiláló szegedi táncosok .....	12
Koposi Edit: Bemutató a dunajvárosi iskolában .....	13
Neumann Ilona: Vizgák a pécsi szakközépiskolában .....	14
HÍREK .....	16
K. M.: Híradás Zselizről .....	18
Fuchs Lívia: Milánó, Osaka, Kuopio .....	19
M. L.: Ősztündíjjal Brüsszelben .....	22
Gábor Anna: Balettévad San Franciscóban .....	25
Nádasi Marcella: A koreográfus Imre Zoltán .....	29

**A címlapon:** Közös tánc a veresegyházi találkozóon (Várszegi László felv.)

**A hátsó borítón:** A jubiláló díjtörő Herceg: Róna Viktor (Mezey Béla felv.)





muzsikát. Az ezt követő ecsédi táncokat az *Ecsédi Népi Együttes* tolmácsolta, Péter József összeállításában. Tetszett a fiatal lányok énekes bevonulása, míg az idősebbek hátul, félkörben álltak és énekeltek (énekük ugyan nagyon halványan hallatszott; sajnos, megfelelő erősítés hiányában ez több együttesnél előfordult). Izléses, stílusos volt a viseletük, nagyon rendezett formákban, fegyelmезetten, mégis jókedvűen (de ihaj-csuhaj nélkül!) táncoltak. A harmonika –citera zenekar pontos ritmusban kísérte őket.

Az egyik legnagyobb élményt az *Izményi Székely Népi Együttes* nyújtotta. Izmény – mint Martin György szavaiból megtudtam – andrásfalvi származású település, vagyis a 18. században Bukovinába kirajzolt székelységet képviseli, amely a második világháború alatt települt át Bácskába, majd a Tolna megyei Völgység falvaiba. Hagyományaik gyűjtése 1947–48-ban kezdődött meg, eleinte igen kevés eredménnyel, mert a régies székely anyagot kétszáz év alatt a soknemzetiségű bukovinai hatás szinte teljesen elfedte. Ezért is volt nehéz rekonstruálni saját szokásaikat. Az izményi csoport is három éve még alig tudott táncolni. Viszont szorgalmasan gyűjtöttek, még a szomszéd falvakba is átjártak tanulni. Fáradozásuk meghozta az eredményt: lakodalmas összeállításukban már saját archaikus táncultájukat nyújtották, elhagyva a később ráakódott táncnyelvet. Enkben és hangszeren ugyancsak a bukovinai székely dallamok színe-java szólt meg. Nagyon szépen és jól hallhatóan énekeltek (lehet, hogy mégsem csak az erősítésben volt a hiba?), egy kedves kislány pedig olyan izesen és érzéletesen mondott el egy népmesét, hogy méltán aratott vele tapsvihart. Szerencsére ekkor már a szék-sorok is megteltek, így a kopogós legényes, s benne egy idős parasztember ritmusgazdag, hangulatos tánca ugyancsak tetszéssel találkozhatott. Azonban a páros forgós, a menyasszony búcsúja, a menyasszony-vőlegény tánc, majd ismét a párostáncok nemkülönben demonstrálták, hogyan lehet megfelelő súritéssel, a színpad törvényeit is figyelembe véve a hagyományokat hűen tolmácsolni.

A *Szeremlei Népi Együttes* ugyan régi „bok-rétás” együttes, de most a fiatal hagyományör-zők kategóriájába tartozik, és máris élményszerűen képviseli az újjáéledő bácskai együttesek hagyományait. Pálfi Csaba értő gonddal állította össze a Decs, Bata táncanyagára épülő üvegest, fiú-, illetve vegyes kortáncot, a lassú és friss csárdást. A fiatal táncosok kellően el-sajátították a vidékre jellemző lépésanyagot: a régies, lassú „lejtő”-t és a friss csárdás „bukta-tós” motívumait. Változatos mozgáskinc és térformák, megfelelő arányérzékkel kialakított kompozíció, szép és jól gondozott, díszes sár-közi viselet tette megnyerővé a művet, de a stí-lusos és fegyelmезett előadásmód, a harmoni-ka-tambura-bögg összeállítású megnyerő ze-nekiséret is hozzájárult ahhoz, hogy a műsor-ban elsőként a szeremeleiek ismételjék meg produkciójukat. Az őket követő *Galgahévi Népi Együttes* Lázár Katalin összeállításában (a táncokat Bakó László tanította be) a „máj-



Várszegi László felvételei

sében lakodalmas játékával lépett színre. Ked-ves és hangulatos volt az idős asszonyok üveg körüli tánca, majd a leánykérő párbeszéde, s a vidékre jellemző friss csárdás. Ezzel együtt nekem kicsit szegényesnek tűnt a táncos anya-guk, és zenekaruk sem adta mindig talp alá a

faállítás" szokását elevenítették fel. A májusfa díszítése, az elhúzódo és nem túl erőteljes ének, a szegényes mozgásanyag nem nyújtott „bomba élményt”. Nem elég a szokáskereteket megtartani és kétlépéses csárdással ténformákat változtatni. „A formateremtés ott kezdődik, hogy a lábamra teremtek valamit, hiszen két lábam van!” – mondta Martin György is a szakmai tanácskozáson. A tánckésztség növelésére lenne szükség a Szalántai „Marica” Táncgyűttesnél is. Igaz ugyan, hogy a baranyaiak táncfoklórja, illetve a délszláv lánctáncok kötött szerkezete eltér a magyar tánc típusokétól. Azonban a balkáni népek kólóiban, hóróiban is találunk kivételes egyéniségű táncosokat, akik a kör vagy félkör formákon belül is tudnak alkalmat teremteni az apró improvizációkra. Az együttes viszont nagyon szép és eredeti viseletben jelent meg.

A műsor legnagyobb élményét nekem a Nagyecsedí „Fekete Szemek” Cigányegyüttes jelentette. Varga Gusztáv összeállításában és Balogh János rendezésével a fiatal együttes a Felső-Tisza-vidéki cigányság gazdag táncgyománját tolmácsolta. A teljesen improzativ produkcióban olyan kiváló táncos egyéniségek szerepeltek, hogy mindenkit bámulatba ejtettek. (Legszívesebben beálltam volna közéjük, bár ezt a stílust igazából sosem lehet elsajátítani.) Olyan tiszta, élő táncgyománnyal követték, amelyről 1980-ban már álmodni sem mertünk. A különböző párok egyéni variációi még véletlenül sem hasonlítottak egymáshoz, mindenki a saját egyénisége szerint használta az eredeti mozgásanyagot. Némelyik pedig belső feszültséggel telített, visszafogott eleganciával (igen!) táncolt, s a nők sem kisebb ügyességgel, stílusos táncudással jártak hozzá a sikerhez. Jó stílusérzéküket bizonyítja az is, hogy „csicsás” jelmezek nélkül, jó értelemben vett naturalis öltözékekben jelentek meg a színpadon. Egyetlen negatívumot jegyeztem fel, a zenekíséretet. A gitár és a spanyol csörgődob semmiképpen nem archaikus zenekíséretet, nem való a hiteles táncokhoz.

A gálaműsort a Zengővárkonyi Népi Együttes zárta le, Jegykeszkenő című számával, Tötös Sándor összeállításában. Az erőteljes hangzó rezesbanda túl nagy tempót diktált a táncosoknak, akiknek még plasztikai megformálásban, táncban, sőt énekben is fejlődniük kell. Fellépésüket a színpadon, majd az iskola udvarán az együttesek közös tánca követte.

A délutáni szakmai tanácskozáson értékeltek az együtteseket. A zsűri elnöke, Martin György hangsúlyozta, hogy ez a találkozó nem verseny volt, mégis, a követendő példák érzékeltetésére a zsűri külön kiemelte és pénzjutalomban részesítette a három legkiválóbb együttest: az öregcsertőket (akik sajnos a gálán nem szerepeltek), az izményieket és a nagyecsedí cigánycsoportot.

A verese gyházi seregszemle bebizonyította, hogy a hagyományok őrzése és ápolása mellett a parasztcsoportok is tudnak újjal és meg-  
lepetéssel szolgálni.

**Szúdy Eszter**

## Szövetkezeti néptáncosok VIII. országos találkozója

### Eredmények, aggodalmak, morfondírozások

Nemigen lehet könnyű szívvel nekirugaszkodni e beszámolóknak, s mindjárt az olvasó is belátja, hogy miért. A területi döntők szemlélője hatalmas, s többnyire felemelő élményt rak tározhatott el, de most épp a „hatalmas”-tól válik szorongásossá az áttekintés. Jöjjenek az adatok. Szekszárd, márc. 15–16: 26 együttes; Vác, márc. 22–23: 25 együttes; Nagykanizsa, márc. 29–30: 27 együttes; Miskolc, ápr. 19–20: 19 együttes; Gyula, ápr. 26–27: 19 együttes. Összesen tehát a tíz hétfélig napon 116 együttes ötezer (!) táncosa lépett fel a területi bemutatókon. Közülük több, mint nyolcvan csoport – új, vagy régebbi – az országos minősítési programban is részt vett, márpedig tudjuk, hogy a minősítő műsorok időtartama limitálva van, s minél többre pályázik a csoport, annál kiadósabb táncgyűjteményt illik bemutatnia. Nos, a pontos számlálást itt már abbahagytam, de legkevesebb 4–500 koreográfia előadásával kell számolnunk, s csak azért nem többel, mert a hagyományörző együttesek – ők a területi bemutatókon közösen, egymást váltva szerepeltek a táncgyűjtemésekkel – általában egyetlen nagyívű, szokáskeretbe ágyazott kompozícióval léptek a nézők elé. Sértő-

A nagykátai „Tápiómente” együttes



dés ne essék, de ennyi táncról, előadói minőségéről legfeljebb különkiadásban számolhatnánk be lapunkban. Általánosítani kell hát, ami egyrészt nagyon is szükséges, másrészt viszont vállalni kell, hogy az eljárás megismétli a területi bemutatók időzavarból született gyakorlatát, amikor is szinte már jajgatva kellett fontos jelenségeket nagyoltan summázni. A híradás tehát nem lehet ideális.

A külső, de meghatározó körülményeken kezdve mindenekelőtt illik hírül adnunk, hogy a koratvaszi versengéssel *megszületett a különböző szövetkezeti együttesek egységbe fogott bemutatórendszere*. A dolgot fejlődésfolyamatában értékelhetjük: tíz-tizenöt évvel ezelőtt az ipari, földművesszövetkezeti és más együttesek „két szomszédvárat” játszottak, s ki-ki megrendezte a maga bemutatóit, amiből hol impozáns, hol szegényes összejövetelek születtek, de fölös párhuzamok mindenképpen. Most a SZÓVOSZ, a TOT, az ÁFÉSZ, az OKISZ és KISZÖV összefogott (remélhetőleg nem maradt ki senki, bár fogadok, hogy már e betűszókat sem tudja majd mindenki visszamagyarítani), összeadták pénzüket, szervezőerejüket és együtteseiket – egy részük amúgy is közös fenntartású! –, s az említett hétvégeken megszálltak egy várost. Abba már nehéz belelátnunk, hogy a különböző együttesek miért ebbe vagy abba a városba utaztak el. Alapelveként persze minden helyszín a környező megyéit fogadta, de hát Nagykanizsára valószínű rábaközi népvándorlás zúdult, s azt sem könnyű megfejteni, hogy veszprémi, sőt somogyi együttesek hogyan kerültek Vácra. Mind-egy, tudtommal baj nem lett belőle, maradjon hát titok.

Miért is jöttek hát össze az együttesek? „Tálalkozóra és versenyre”, mint ahogy az előzetes stencilek gondosan hírül adták, sőt olyik-másik városban (nem mindenütt!) a plakátok is. Továbbá az említett minősítés miatt. Egy azonban mintha kimaradt volna: a *közönység*. Nem a vasárnap esti gálaestékről szölok, hanem az előtte lezajlottakról, a szombati és vasárnapi, délelőtti és néha estébe csúszó délutáni bemutatókról. Bizony ezek beltenyészetté váltak, különösen a találkozó első napján, holott nyilván akadt volna szabad szombatosság, iskolás is, dolgozó is. Bevallom, kétszeresen fáj a szebbnél szebb művelődési központokban tátongó széksorok látványa. Mert bizonyos, hogy a nemlétező nézők tíz évben egyszer elérhető élményt, látványt szalasztottak el, az adott városok tanulóifjúsága pedig talán egyáltalán most ismerkedhetett volna meg kultúránk egyik sajátos és sokoldalúan felmutatott részével. A helyi szervezőknek bizonyára ezernyi gondja volt öltözéssel, szállással, forgatókönyvvel, de hát – erre bizony nem gondoltak. És kutya rossz lehetett az alkalmanként ezernyi táncosnak. Mifajta hevület fűtse, ha legbiztosabb támpontját öt atyai vagy savaenyű tekintetben (zsúri) fedezheti fel? Minősítés ide vagy oda, végül is „az ügy” nem a zsúrié van. Szekszárdon, Nagykanizsán kicsit többen voltak a nézőtérben, de zömmel ott sem az utcáról bejövő érdeklődők, hanem – mint a többi helyen is szórványosan – a be-besetten-



A szekszárdi néptáncgyűttes

kedő táncosok. Szükségből legalább ezt a megoldást, a tapasztalatcsere gondolatát lett volna érdemes tudatosítani. Pénz, szervezőerő, utazási fáradtság, táncos odaadás egyszerre kap szörnyű kérdőjelet, ha a fellépés csupán puszta kiáltás marad.

## Néhány tapasztalat

A találkozó spontán erővel illusztrálta a Néptáncosok Országos Tanácsának februári ülésén elhangzottakat: ismét bebizonyosodott, hogy milyen kulcsfontosságú az *irányító pedagógusok szerepe* az együttesek életében. Még a rossz példák is erre utalnak, megvilágítva, hogy hiába a táncosok áldozatkészsége és ügyszeretete, ha nincs, aki nemes materiát bizzon rájuk, értő eligazításban. De vegyük a jó példákat, a Jászágói és Vidrőczi, a szekszárdi és sátoraljaújhelyi együtteseket, a szanyi és ceglédberceli hagyományörzőket, vagy ugyanaból a műfajból a bogyszlóiakat és főleg hosszúhetényieket, – mindegyiküknél megéreződött, hogy hozzáértő és dinamikus, egyszerű és színpadi szervezésre is képes egyéniség áll a táncosok élén. Pedig ezek a csoportok részben nem is minősültek, csupán „tartották a formájukat”. Arra is akadt példa, hogy az állhatatos munka most hozta meg gyümölcsét (Gerencsér Zoltán betanításaiban, a zalaegerszegi KISZÖV-nél), illetve, hogy egy viszonylag frissen belépő, viszont nagy gyakorlattal rendelkező pedagógus rövid idő alatt is szinte „csodát művelhet” a színvonal emelésében. (Ureczky Csaba munkája a marcali Baglas és a balatonszentgyörgyi Kisbalaton együttesnél.)

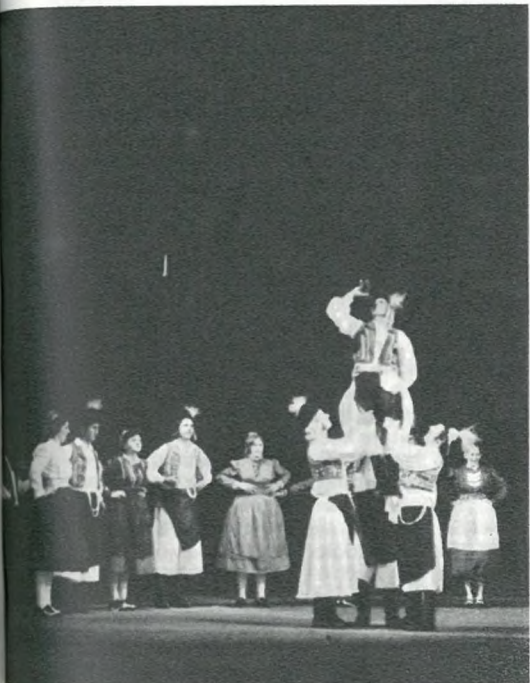
Már nem teljesen ideális állapot, ha az együttes avuló repertoárját a pedagógiai munka ellensúlyával kell színpadképesen tartani, mint a mezőkövesdieknél is láttuk, – ám a do-log jobbik oldalát, a kondicionált táncosok ízes előadókészségét ugyancsak kár lenne figyelmen kívül hagynunk. – A leplezetlen örömet persze mindig a *frissen feltűnő erők* okozzák, s a gyulai színpad ebben keltett meglepetést Jászapáti és Üllés táncosaival, valamint a csongrádi Alföld együttesével. Mindhárom cso-

portnál kimutathatjuk a közeli „anyaegyüttes” (Jászszági, illetve ÉDOSZ Szeged) kisugárzó hatását, a már meglévő pedagógiai, stílusbeli, művészi értékek gyors átruházódását. S ami külön öröm, mindhárom népes csoport szabályos „kamasztársaság”, máris csinos repertoárral, melyet olyan előadó kedvvel, s annyira sajátjukként járnak, hogy a néző tüstént megfellelkezik a különböző korosztályi előírásokról és babonákról.

Természetesen a pedagógiai, művészeti vezetői munka hiányos vagy negatív formái ugyancsak meg-megmutatkoztak, nemegyszer sajnos jobb nevű együtteseknél is. Elsősorban az előadói stílus leszűkítése, hiányos, egyoldalú felfogása jelentkezett. A szekszárdi találkón több együttes is púpos hátakkal, kampózó

fellépése (ráadásul az ostinato-technika az egyik táncban feszültség helyett éppen unalomba fordult); így lett erőtlennül decens a siófoki Balaton együttes felvonultatott repertoárja, azt is illusztrálva, hogy egy már kialakult, összegyűjtési langyos táncmód régi és újabb koreográfiákat egyformán devalválhat. – Azt mondhatnók együtt a jelenségcsoportra, hogy a szoros értelemben vett stílus mégis csak egy tényező, s a táncos hatóképességet egyéb követelményeknek is szolgálniuk kell a színpadon.

Külön figyelmet érdemelnek *nemzetiségi együtteseink*. Soraikat pásztázva azonnal feltűnik a német együttesek vezető szerepe, kiugró minősége. Eltérő stílusárnyalattal most is a régtől jeles mecseknádasdi és soproni együttes vezeti a listájukat, és szinte a semmiből lépett elő – mégpedig megnyerő színpadi összehatással – a mórágyi „Völgység népe” együttes. Ismét el kell gondolkoznunk: hogyan lehetséges, hogy a legszerényebb tánc hagyományból, s jószereivel a polgári társastánc kultúra töredékeiből élő német együttesek a legkiállóképebbek, míg például a délszláv csoportok színvonalára rendkívül egyenetlen? (Kínos „élményt” adott a lakócsaiak és a szentpéterfaiak fellépése, a battonyaiak pedig román táncban is avult, stílustalan anyagot vonultattak fel, holott nem esik oly messze tőlük Kétegyháza és Méhkerék.) Orvendve a német együttesek színvonalának, jó lenne most már a többi nemzetiségi együttesnek nagyobb segítséget nyújtani. S ha már itt tartunk, a cigányegyüttesek is több szakmai pártfogást érdemelnének. A nőgrádmegyeriek hihetetlen buzgalommal legalább tíz éve vesznek részt együttesi munkában úgy, hogy kivételesen helyi hagyományuk egyáltalán nincs, betanult motívumokat járnak. Ha viszont ilyen az adottságuk, gondoskodni kellene a „feltöltésükről”. A sápi együttes öröklött táncanyaga viszont nagyon jó, csak éppen teljes szervezetlenségben, széteső formában tárul a néző elé, – náluk rendező kézre volna szükség.



A szanyi együttes

lábakkal vélte bizonyítani autentikus előadómódját. Ugyanitt fordult elő, hogy a különben máris sok reményre jogosító hódmezővásárhelyiek egyfajta gimnasztikus előadómód felé tolódtak, ami művészi hatásában nem azonos a helyesen megcélzott dinamizmussal. „Anti-táncos” jelenségcsoportként azonban a legnagyobb problémát mégiscsak abban érzem, ha a pedagógus – képességihiányból vagy tudatosan – kilúgozza az eredendő táncos érzést és tartást a táncokból, nemegyszer jó minőségű koreográfiákból. Így került az örömtelenül példás produkciók közé Timár Sándor Tardonai lánytánca és zempléni táncfűzére a parádiak előadásában; így volt kidolgozottságában is sóltan a körmendi Béri Balogh Ádám együttes

## Új minősítések

### Hagyományörző együttesek

*Arany fokozat:* Bogyiszlói szövetkezeti néptáncegyüttes; Hosszúhetényi népi egy. (Kömői ÁFÉSZ); Kapuvári „Hanság” népi egy.; Mecseknádasdi német nemzetiségi egy.; Tápéi népi egy.

*Ezüst:* Ajkai néptáncgy.; Bagi „Muharay Elemér” népi egy.; Bajai „Csitanyica” egy.; Ecsédi szövetkezeti népi egy.; Enyingi cigánygy.; Madoccai népi egy.; Maglódi nemzetiségi egy.; Mórágyi „Völgység népe” német nemz. egy.; Nőgrádmegyeri „Romanok” cigánygy.; Öregcsertői népi egy. (Kalocsai ÁFÉSZ); Széchenyi népi egy.; Szili táncgyüttes; Zengővárkönyi népi egy. (Pécsvárd és vidéke ÁFÉSZ.)  
*Bronz:* Berzencei népi egy.; Drágszéli szövetkezeti népi egy.; Érsekcsanádi „Aranyalmás” népi egy.; Nagykönyi „Koppánymenti” egy.; Sápi cigánygyüttes; Szennai „Zselic” táncgyüttes; Taktaszadai ifjúsági egy.

### Táncgyűttesek

**Arany 2:** Gyomai „Körösmenti” szövetkezeti táncgy.; Nagykátai „Tápiómente” szöv. egy.; Szekszárdi egy.; Sátoraljaújhegyi „Hegyalja” népi egy. **Arany 3:** Budapesti „Aquincum” együttes; Budapesti „Bem” néptáncgy.; Dunaföldvári „Földvár” táncgy.; Marcali „Baglas” táncgy.; Pécsi KISZÖV néptáncgy.; Soproni „Testvérség” táncgy.; Zalaegerszegi KISZÖV táncgyűttes.

**Ezüst 1:** Csongrádi „Alföld” néptáncgy.; Hódmezővásárhelyi ipari szövetkezetek tánc-csoportja; Kérmendi „Béri Balogh Adám” táncgy.; Mezőkövesdi „Matyó” néptáncgy.; Tardosbányai „Vörösmárvány” táncgy.; Üllési „Fonó” szövetkezeti néptáncgy. **Ezüst 2:** Adonyi néptáncgy. (Dunaújváros); Jászapáti néptáncscsoport; Karádi hagyományörző népi egy.; Kecskeméti néptáncgy.; Lenti „Kerka” táncgy.; Makói „Maros” táncgy.; Mátészalkai „Szatmár” táncgy.; Ökörítőfülpösi „Ferge-teges” egy. **Ezüst 3:** Balatonszertgyörgyi „Kis-balaton” egy.; Barcsi „Boróka” táncgy.; Buzsáki népi egy.; Hajdúböszörményi „Bocskai” néptáncgy.; Isaszegi „Csata” néptáncgy.; Miskolci KISZÖV táncgy.; Nyiregyházi KISZÖV „Nyírség” táncgy.; Rétsági „Börzsöny” táncgy.; Solti szövetkezeti táncgy.; Szalk-szentmártoni „Petőfi Sándor MGTSZ” néptáncgy.; Szigetszentmártoni német nemzeti-ségi táncgy.

**Bronz 1:** Balatonlellei „Lelle” néptáncgy.; Dunaszekcsői egy. (Mohács és vidéke ÁFÉSZ); Darnózseli „Szigetköz” táncgy.; Esztergomi ÁFÉSZ néptáncgy.; Kondorosi néptáncgy.; Mihálygergei „Ipoly” néptáncgy.; Szentpéterfai nemzetiségi táncgy.; Szigetújfalusi német nemzetiségi táncgy. **Bronz 2:** Balkányi „Nyírség” egy.; Lórévi délszláv néptáncgy.; Paksi szöv. táncgy.; Török-szentmiklósi „Miklós” néptáncgy.; Túrkevei szöv. néptáncgy. **Bronz 3:** Battonyai táncgy.; Móri néptáncgy.; Nagybaracska „Ternoszoknyás” egy.; Ráckevei „Aranykalász” néptáncgy.; Tabi népi együttes.

### Morfondírózások

Nagyobbára az *adottságok és átmenetek* problémáival kell itt foglalkozni, tehát azokkal az esetekkel, amikor egy együttes „nem fér be a skatulyába”, vagy éppen lötyög benne, sőt amikor – folytatva a szóhasználatot – a skatulya korszertüln, esetleg csupán avultnak hirdetik. Lássuk mindezt konkrétan.

A hagyományörző együttesekről már többször esett szó hasábjainkon, de úgy látszik, még mindig nem eléggé. Nem deklarált alapelv, csupán *hallgatólagos közmegállapodás*, hogy egy hagyományörző együttes nyugodtan előadhassa húsz év előtti, helyi tradíción alapuló összeállítását (elő is adja), ez a repertoárja, s ettől még minden alkalommal elérheti a legmagasabb minősítést, ha gondoskodik az ütöképes előadásról. „Egy kompozíciót, de nagyon jól” – ez a követelmény a gyakorlatban, s bár azon épp eltűnődhetnénk, hogy a gyarapítás igénye itt nem szerepel (legfeljebb néme-

lyik együttes amolyan kirakójátékként néha egy más szokáskeretbe újraszervezi a meglévő elemeket, dalokat, táncokat), próbáljunk beilleszkedni az előadói minőséget hangsúlyozó koncepcióba. Ez is sok sérülésnek van kitéve, mert a táncgyűttesek életét mindig is megrázó mozzanatok mellett (katonaság, házasságkötések) itt a kényszerű generációváltás megvívott vagy meg nem vívott esetei alaposan beleszólnak az együttes életébe. Többnyire úgy jelentkezik ez, hogy egy-két idős táncos kiesése, vagy már éppen csak markírozó színpadi jelenléte (fájdalom, de ennek kimondását sem kerülhetjük meg) rögtön kedvezőtlen irányba viszi a testületi összképet. – Tartok tőle, hogy a jelenség leírásával az égvilágon semmi újat nem mondtam, de mit tegyen az ember, ha véletlenül ismeri egy együttes belső bajait, akár tragédiáit, csak ettől még változatlanul kinos a színpadi látvány? – Talán nem árulok el nagy titkot: néhány alkalommal a zsűri majdhogynem karitatív elismerésre fakadt, már arra is hajolva, hogy érdemnek tekintse a toporgó, hovatovább szájalmat keltő pusztá megjelenést – de hát az ilyen elismerések arcul ütik a valóban fáradhatatlanul megújuló együtteseket, és elvileg is aláássák a hagyományörző együttesekhez fűzött ideáljaink hitelét.

Akad olyan „bürokratikus” probléma is, hogy ha egy csoport kizárólag férfiakból áll, akik egy mindössze ötperces, noha kitűnő táncot járnak (sobriak verbunkja), akkor az az együttes „arany-e” vagy sem, hiszen programja nem éppen „előírászerű”. Az ilyen, jó minőségükben is alig besorolható esetekre a jövőben is számítani kell, s még inkább arra – legalábbis a szövetkezeti találkozó tanulsága szerint –, hogy egy együttes élete során profilt vált: egyszer csak megjelenik mint hagyományörző, holott azelőtt „sima” táncgyűttes volt. Esetleg a dolog fordítottja játszódik le. A harmadik variáció pedig, amikor a bemutatott műsor alapján a zsűri kénytelen az együttest egy másik, s nem a megpályázott kategóriában minősíteni. Azt mondhatjuk erre, hogy „ez az élet”, mert az együtteseknek saját joguk, hogy hogyan rendezzék be és változtassák életrendjüket, a zsűrinek meg az a dolga, hogy a mindenkor „itt és most” döntéseket hozza meg. De még az átmenetekhez egy példát: heves vitát keltett a „szövetkezeti leányokból” és katonatáncosokból álló Aquincum együttes megítélése, hiszen nemcsak repertoárja áll a Bartók együttes számaiból, hanem a táncosok is mind behívott „bartókosok” voltak. Szabad-e ezért egy együttest diszkvalifikálni? Úgy hiszem, nem; egy katonai alakulat inkább dicséretet érdemel, hogy még a jó táncosok egybegyűjtésével is törődni tud. Az más kérdés, hogy a következő minősítés alkalmával, az akkor behívottakkal hogyan tudják megvédeni a most kivívott dicsőséget.

A tavaszi bemutatók – nemcsak a szövetkezetiek, hanem a többiek is – minden oldalról megvilágítottak egy feszültségforrást, az ún. *kiadványszámok* kérdését. Csak emlékeztetni szeretnék rá, hogy két-három év óta nyílt és burkolt célzások egyaránt a kiadványokban



megjelent koreográfiák „totális kiradírózását” követelik a mozgalom repertoárjából, míg a másik oldalon a kiadványszámok „en bloc” védelme is elhangzik, tetejében pedig előírt követelmény a minősítésekben, hogy a csoportnak kiadványszáma is legyen. Mit mondhatunk a tapasztalatok birtokában? Mindenekelőtt azt, hogy *minden előfordult*, ami csak lehetséges. Kiderült, hogy Molnár Kónyi verbunkját még mindig jó ízzel elő lehet adni, hogy a Fehér lilioszál nagyon szépen hat most is, hogy – *horribile dictu* – a Háromugrós is hatásos tud lenni megfelelő előadásban, valamint Sajti-Molnár: Kétfatos pásztorbáncsa, s hogy persze gyenge előadásban mindkettő csapnivaló képet mutat. Tudomásul adhatom továbbá, hogy Béres-Varga: Hortobágyi pásztorbáncsa huszonöt év után is többszörösen nagyon jól „vizsgáztak” a tavaszi szemlén (csak legfeljebb furcsa, önkényes koreográfiai „megvágások” rontották a képet), s hogy Gyapjas István Rezálsát „idegen” együttessel hangulatos előadásban láthattuk, míg saját tanítványának be-tanításában ugyanez bizony csak halványgyöngére sikerült. Azt hiszem, nem is minden *csak* „kiadványkérdés”, hanem jórészt régi és új koreográfiák viszonya, s mindennekfelett *előadói színvonal* kérdése. Novák Ferenc Székely lánytánc pl. viszonylag már „rég”, ám nem biztos, hogy jelenkori alkalmi hatékonysághiánya a korából fakad, inkább talán abból, hogy a Bihari együttesben kialakított stílusát nem tudták mások maradéktalanul átvenni. Modoros lett, mint ahogy Foltin Jolán „Túrót ettem” c. játékos tánc is a hódmezővásárhelyieknél, miközben Foltin Katonabúcsúztatóját a kertészeti egyetemisták megindítóan adják elő, a „Hegyalja” együttes meg éppen Foltin táncával aratott elsősorú sikert. S hogy a kép tovább bonyolódik: az „autentikus vonulat” korábbi és újabb számaival egyként megesik, hogy faképi végrehajtás vagy hejehujázó fenéksóválás imitálja a táncot, illetve, hogy hiteles táncok útján hiteles táncélmény tölti be a nézőt.

Teremthetünk-e rendet ebben a dzsungelben? Több türelemmel és felelősséggel igen. Az előadói színvonal meghatározó volta mindenképpen arra hívja fel a figyelmet, hogy nem

minden gyehennára való, ami egyszer papíron megjelent. Ne feledjük azt se, hogy nagyon sok együttesnek nincs módja arra, hogy első kézből vegyen át koreográfiákat; egyszerűen rá van utalva a kiadványok használatára. Egy a műveket kiátkozó bulla őket sújtaná. S ugyanakkor mitizálni sem szükséges műveket. Az lenne a legegészségesebb – a minősítési előírásokban is! –, ha a „kiadványszám” nem lenne kényszerű követelmény; né válják a dolog se hamis, iskolás erőfeszítéssel kivívott előnyé, se pedig visszautó hátránnyá. Álljon elő mindenki, amivel tud, s tartsa érte a hátát. Ha pedig jogosnak érezzük aggályainkat, hogy némelyik antik szám már objektíve avulóban van (én is tudnék példát mondani), üljön össze a Néptáncosok Tanácsának egy bizottmánya, s dolgozzon ki, tegyen közzé egy ajánlási listát, az eddigi kiadott, s továbbbélítésre méltó táncokról. De akkor mindenki indokoljon, s ugyancsak tartsa a hátát a szavazatáért.

Amellett, hogy változatlanul törekedni kell az új tánciadásokra, mindenképpen helyes volna a korábbi művek szelektív továbbbélítése. Itt tudniillik már a *nemzeti választék* kérdéséről is szó van. Amennyire örülünk ugyanis, hogy egy együttesnél megjelenik egy új délal-földi vagy déldunántúli összeállítás, olyannyira elgondolkoztató, hogy egy fesztiválon belül máris a tánc ötféle változatával találkozunk, kiegészítve egy szatmári táncfűzér és egy vasvári ugyancsak ötféle változatával (esetleg ugyanattól a szerzőtől). Ez már nem egyszerűen az „anyanyelvi táncművelés” többlete, hanem – vagy legalább ennyire – az „egykönyvűség” ébredő tendenciája. Keveset nyerünk, ha az ötvenes évek tanyagomatolcsi és mipepércsi dömpingjét, melyet aztán a hatvanas években jórészt a Képeskönyv-tételek áradata váltott fel, most egy másik dömping lepné el, egysíkúvá téve a terepet.

Még valamit a minősítésekről, s ismét nem csupán szövekezeti együttesekről szólván. Nagyon kétséges, hogy a „non-stop” előadás előírása nem kergeti-e az együtteseket mesterkéltségek megoldásokba. A műveknek kell elsődlegesnek lenniük, s talán helyesebb lenne – felnőttek tekintve az együtteseket – kire-kire rábízni az előadás és átkötés módját. Ami azonban igazán változásért kiált, az minden fesztiválokban az időzavarral sújtott értékelés módja. Hónapokig készülő együttesekre és zsűrire nézve egyformán méltatlan, hogy a szakmai értékelés inkább statáriális bíróság ülésére hasonlít a maga röpködő, „helyretevő” jelzőivel, fűtse bár a zsűrit, minősítő bizottságot a legbarátságosabb segítőkészség. Nem is kétoldalú, „visszabeszéléses” fórumra lenne szükség, hanem *többoldalú elemző eszmecsere*, ahol a zsűri és az érintett együttesvezető mellett a jelenlevő pályatársak is elmondhatnák véleményüket a látott táncokról, miéjtükről és hogyanjukról. Biztos, hogy demokratikusabb is volna, s többet érne a csoportok fejlődésében a mérő szentenciázásnál. Nos, ismerve a fesztiválok mérhetetlen szervezési gondjait, az ilyen fórum jelenleg szinte kivihetetlen. Igényét azonban mégis hangoztatnunk kell.

**Maác László**

Mecseknádasd táncosai





A Magyar Táncművészek Szövetségének májusi elnökségi ülésén ismét odaitették „Az évad legjobb táncosa” elnevezésű szövetségi nívódíjakat. Eszerint elmúlt évadbeli fellépéséiért balettművészeink közül Lovas Pál, a Pécsi Ballett magántáncosa, valamint Szabó Éva, a Fővárosi Operettszínház előadóművésze kapott kitüntetést (Sági György felv.).

Néptáncgyűtéseink szolistái közül Briber János (Allami Népi Együttes), Nagy Zoltán (Népszínház táncgyűtése) nyerte el a nívódíjat. Az Allami Ballett Intézet növendékei közül az idén Oláh Csillát tüntette ki az elnökség.

Nyugalomba vonult Alpár Zoltán művészeti osztályvezető, a BM Duna Művészegyüttes igazgató-parancsnoka. Jó pihenést kívánunk, utódjának, Sipos Istvánnak pedig jó munkát. – Az együttes egyébként május végén szakmai házbemutatót rendezett legújabb műveiből; az új koreográfiákkal várhatólag az őszi Budapesti Művészeti Hetek alkalmából találkozunk.

**HÍRÜNKA VILÁGBAN.** Társlapjaink az utóbbi időben több magyar vonatkozású közleményt is megjelentettek. A társastáncversenyekből az idén visszavonuló többszörös bajnokpárunk, Jánosi László és Gruber Márta táncfotóját nemcsak az NDK lapja, a *Der Tanz* közli (1/80.), hanem az Egyesült Államokban megjelenő *The Dancer's Digest* is, idei első negyedévi számában. Képük egyébként a magyar társadalmi tánc kultúráról rajzolt körkép egyik illusztrációja: a cikk szerzője, Kaposi Edít áttekintést ad az amerikai olvasóknak reformkori tánc-törvényeinkről, s a jelenkori társastánc- és néptáncmozgalomról. Balettművészetünk körképét viszont a *Les Saisons de la Danse* májusi száma adja közre, mégpedig Lőrinc György tollából; összefoglalása az ötvenes évek elejétől napjainkig nyújt tájékoztatást művészetünk fejleményeiről, néhány szép fotó kíséretében.

Film készül Ulanováról. A híres balerina nemrég betöltött 70. születésnapja alkalmából – emlékek és tanúk megszólaltatásával – megkezdték életrajzi filmje forgatását. A film rendezője nem akárci: Vlagyimir Vasziljev. Az egyes jelenetekben megörökítik Ulanova fellépési színtereit is, a párizsi Operában például a Bolsoj híres 1958-as fellépését idézik meg, amikor Ulanova a Giselle-ben és a Rómeó és Júliában lépett fel.

Ez év februárjában adták át – immár 28. alkalommal – a legmagasabb kitüntetést, melyben a társastánc és versenytánc területén elért eredményeket ismeri el a brit nemzeti szövetség. A *Carl Alan Díjban* részesült az évad legjobb amatőr párosa, a skót Donnie Burns és Gaynor Fairweather; a legjobb hivatásos páros: Richard és Janet Gleave; a legnépszerűbb táncos díjat Dave Lee Travis, a legnépszerűbb zenekar díját Andy Ross együttese kapta. A szakmai díjban Alex Moore részesült. A külföldi eredmények közül a japán fejlődést méltányolták, s ezért az ügy egyik nagy támogatóját: Mikasa herceget díjazták. A díjakat ünnepélyes táncbemutató keretében Anna hercegnő adta át



„Ogopener” – hollandul annyi, mint aki felnyitja az ember szemét – írja a *Das Tanzarchiv* májusi számában H. Scheier. – S Glen Tetley-re ez megfelelő fogalom, hogy koreográfusi kvalitásait jelöljük. Nyolc év után most tért vissza a Nederlands Dans Theaterhez, hogy egy új darabot komponáljon korábbi együttesének. A francia Henri Dutilleux második szimfóniájára született Nyárvég tömör, gördülékeny koreográfia, mely stilisztikai tisztaságával és formai sokrétűségével tűnik ki.”

# Nyíregyházától Szombathelyig

## Gyermekcsoportok tavaszi bemutatói

### Elvek, célok, előadások

Gyermekeink táncos, játékos nevelődése jelenleg két formában zajlik: az átlagos érdeklődésű és tehetségű gyermekek mozgásigényét a különböző szórakozási alkalmak szolgálják, a több táncot és talán sikerélményt is áhító gyermekek pedig a művészeti munka során mélyülhetnek el néptáncaink ismeretében. A színpadra való felkészülés leginkább szakköri keretekben folyik, bár egyre többször találkozunk egy-egy osztályközösség, a „nem válogatott” gyermekek fellépésével is. A szakkörösök bemutatkozására, munkájuk értékelésére a kialakult fesztivál-rendszer ad lehetőséget, amikor is a csoportok a színpadon nyújtott teljesítmény alapján és az ismert értékelési szempontok szerint (megfelelő műsorszám megválasztása, stílusos előadásmód és megjelenés stb.) arany, ezüst, illetve bronz fokozatú elismerést nyerhetnek.

Az idén a megyei találkozókra a járási bemutatók arany színvonalú együtteseit kaptak meghívást, bár egy-egy „ezüstös” csoport is részt vehetett. A megyei találkozókban az idén a gondosan előkészített Szabolcs-Szatmár, Vas és Veszprém megyei bemutatókat láthattam. A bemutatókból színes repertoár képe rajzolódik ki. Találkozhattunk új alkotásokkal, kiadványokból betanított koreográfiákkal és eredeti játékokkal, táncokkal. A látott mintegy ötven kompozíció közül hús a „Gyermektáncok” c. háromkötetes kiadványból származik, jónéhány további pedig más kiadványokból, illetve pályadíjas művek közül választottak. Az új műveket Balázs Gusztáv, Falvy Károly, Foltin Jolán, Nagy Albert, Neuwirth Annamária, Novák Ferenc, dr. Osskó Endréné és Zsuráfszky Zoltán idei alkotómunkájának köszönhetjük. A választék gyarapodását Vas megye tovább segítette, amikor pályázatot hirdetett helyi játékok színpadi feldolgozására. Igaz, csak három benevezés érkezett, de mindhárom értékes játékokat kötött csokorba a kisdobos csoportok számára. (A díjazott pályamunkákat – Horváth Lászlóné: „Katicabogarika”, Kovács Gyuláné: „Vasi játékok”, Tóth Györgyné: „Ess, eső, essi!” – kiadványban is közreadják.)

A látottak alapján örömmel mondhatjuk, hogy növekedett a kisdobos csoportok száma, bennük a résztvevők összlétszáma és a táncoló fiúk száma is. Gyakran láthattunk 30–40, néha 50 önfeladten játszó, táncoló pájtást a színpadon. Az is eredmény, hogy zongora csak elvétve kísérte a csoportokat, mert egyre több kislétszámú zenekar segíti a táncos hangulatok kibontakozását. A karikázók és a játékfűzéseket viszont a gyermekek saját, mind szebben szóló énekükre járják. Erősödött a mozgásban az interpretálás színvonala, s ez máris megkérdőjelezi azt a nézetet, hogy vajon egy-egy kompozíciót feltétlenül avultnak minősítsünk, csupán azért, mert régen, esetleg huszonöt évvel ezelőtt készült. Többbizben lehetünk tanúi, hogy a régi számok jó előadásban is művészi élményt nyújtanak.

Az eredmények mellett jelentkező gondokból az első, hogy a gyermekek nem mindig játszanak öszintén a színpadon, s előfordul, hogy csak iskolásan felmondják a betanultakat. A javítás módja: csak amikor a gyermekek már megéreztek egy-egy játék csattanóját és már saját szórakozásukra játszanak, azután kerüljön sor a teljes kompozíció tanítására. Az esetenként bátoratlan éneklés feloldását pedig az szolgálja, ha a gyerekek sokat énekelnének önfeladten otthon – bizonyára az idegen környezetben is felszabadultabban szólalnának meg.

A teljesítmények méltatására terve jó kezdeményezésésként üdvözölhetjük, hogy Szabolcs-Szatmár és Vas megyében a kiemelkedő csoportok szaktáborban vehetnek részt. Szabolcs-Szatmárban még vándorserleg is rendelkezésre állott, amit a kisdobosok közül a csarodai csoport nyert el; táborba is ők mennek a nyíregyházi 5. sz. ált. isk. csoportjával együtt. Az úttörők vándorserlegét a gégenyi csoport kapta; együtt táboroznak majd a nyírlugosi csoporttal. – Vas megyében a már említett pályázat díjain kívül könyvtalvánnyal jutalmazták a pedagógusok munkáját, a szaktáborba pedig a községi úttörőket javasolták.

Nem lenne teljes a körkép, ha nem említenék meg, hogy a közelmúltban a budapesti Alsóerdősor utcai általános iskolába kaptunk meghívást, kisdobos és úttörő avatásra. Az ünnepségen nagyszerű meglepetés született: az avatás után szinte játékkal és táncos rögtönzéssel 250 gyermek köszöntötte a felavartakat. A résztvevők meghatottan nyilatkoztak felejtethetetlen élményükről, de mindnyájan megéreztek azt is, hogy milyen örömet nyújt a gyermekeknek, ha spontánul élhetnek táncos anyanyelvükkel. Néző és táncos élménye azonban nem valósulhatott volna meg, ha az „akció” mögött nem állna olyan kiváló képességű, gyermek- és játékszerető pedagógus, mint Karcagi Gyuláné. Mindnyájan felelősek vagyunk, hogy minél több gyermek részesüljön hasonló örömben!

**Keszler Mária**

### Színpadok, pedagógusok

A legutóbbi felmérés szerint hazánkban jelenleg 335 gyermektánc csoport működik, tehát az összes amatőr tánc csoportnak több mint a fele gyermekcsoport. Az adat önmagáért beszél, de ha arra gondolunk, hogy a gyermekcsoportok éltetik tovább az amatőr néptáncmozgalmat, az eddiginél nagyobb figyelmet, gondot kell rájuk fordítani.

A gyermekcsoportok – helyesen – általában csak saját iskolájuk, esetleg községük, kerületük ünnepélyein szerepelnek. A többi együttesel, s a szakmával való találkozás nagy próbatételét a járási, városi és megyei, valamint a két-három évenként megrendezett országos úttörőszemlék nyújtják. Ebben az évben a budai járási, a Pest megyei és a budapesti úttörőszemlék, továbbá a Hajdú-Bihar megyei gyermekcsoportok megyei fórumát láttam, – róluk szeret-

# Jubiláló szegedi táncosok

Őszinte örömmel utaztam Szegedre a jubiláló ÉDOSZ Szeged május 31-i előadására. E műsor méltó befejezését adta a negyedszázados fennállását ünneplő csoport egyhetes programjának, amelyben az együttes történetét dokumentumokkal bemutató kiállítás, táncház, néptáncművészek és ifjú népművészek bemutatója egyaránt szerepelt. Bár a kiállítást éppen már a lebontás állapotában láttam, így is megragadott jó tematikai- és esztétikai elrendezése.

A záróműsor megtekintésére utaztam Szegedre, de most mégsem arról szeretnék írni, hanem Nagy Albert művészeti vezető, Zsoldos Ildikó és Kissné Kispéter Julianna gyermekcsoport vezetőik pedagógiai munkásságának eredményéről.

Szurdi-Nagy: Sárközi táncok (dr. Somogyi Károlyné felv.)



A közel hatvan fős együttes ugyan kiváló képességű táncos egyéniségekkel rendelkezik, de a vezetők igazi eredményei elsősorban nem itt jelentkeznek. A szegedi együttes e pillanatban talán az egyetlen olyan amatőr együttes az országban, amelyik – táncoljon bár jó, vagy rossz koreográfiát – igazán szemet gyönyörködtető élményt nyújt a nézőnek. S ez, úgy gondolom, éppen együttesi minőségéből ered. A szegedi táncosoknál soha nem éreztem még, hogy egy vagy két ember különösen ki akarna tűnni a színpadon, mindenki külön. szé-

pen és fegyelmezetten, s ez a fegyelem láthatóan a táncosokból fakad. Pontosan ezt a táncosból fakadó fegyelmet érzem az együttesvezetők legnagyobb pedagógiai eredményének.

Nem lehetett könnyű a mai művészi színvonal eléréséhez vezető út, de a felnőtt csoport és az utánpótlás együttesek produkcióit látva, megérte a valószínűleg sok esetben konok kitarást igénylő munkát. Lehet, hogy a táncosok talán túl hamar – a huszonötödik évük körül – távoznak el a csoportból, de azt hiszem, életre szóló emberi és táncos élményekkel távoznak, s későbbi „hétköznapi” életükben ez pozitív hatásként jelentkezik. Gyermekek- vagy kamaszkorban kerülnek egy egészséges szemléletű, művészi munkát végző közösségbe, ahol megtanulják, hogy a siker, a szépség csak komoly áldozatot igénylő munka árán jöhet létre. Furcsa, hogy a tánc helyett most arról írok, mit jelentett a táncosok jelmezkészítő, karbantartó tevékenysége, de hát az eredmény minden esetben a színpadon is jelentkezik. Amit a táncos önmagának és a közösségnek készít, nem pusztán azért becsüli, mert az övé, hanem még azért is, mert egy más minőségű művészi élmény (saját – közösségi – közönség) hordozójává, segítőelemévé is lesz.

Az ünnepi műsorban (első nap elmosta az eső, s ennek ellenére a következő napi produkción ennél az együttesnél nem jelentkezett feltűnően e tény pszichikai hatása) tizennégy kompozíció szerepelt, nagyjából az utóbbi években készült koreográfiák, s ebből négy az utánpótlás csoportok előadásában. A programban jogos volt a gyerekek szerepeltetése. Nem készítették a nézőket elnéző magatartásra; látható örömmel, minden elfogódottság nélkül, s nagyon tisztán táncoltak. Igaz, hogy Foltin Jolán, Györgyfalvy Katalin, Nagy Albert, Sajti Sándor koreográfiái az utóbbi idők legjobb színpadi gyemektáncái, s ez feltétlenül segítette a gyermekek táncát. Az utánpótlás táncosait látva szinte azon gondolkodott az ember: jó, most így tudnak, de mennyire képesek még tovább fejlődni? Nem korai még ez az igen magas táncudás? (A sportban a kamaszkor előtti maximális teljesítményre koncentráció már visszautótt!) Ha van ellenetésem vagy aggályom az együttesrel szemben, csak ebben jelentkezhet.

Ha már számadatok felsorolásába kezdtem: a tizennégy koreográfiából kilenc vendégkoreográfus alkotása. S ez azt is jelenti, hogy az együttes vezetősége bármilyen jó kezdeményezést szívesen fogad, nem hirdeti ilyen vagy olyan stílus és iskola kizárólagosságát, mindössze jó koreográfiákkal akarja táncosait és a nézőket megismertetni. Nagy Albert a Táncművészet „Mit kívánok az újévre?” körkérdésére többek között ezt is válaszolta: „A néptáncmozgalomnak és a táncművészetnek értő tömegre van szüksége...” Úgy gondolom, hogy ő és munkatársai, az egész együttes ezen munkálkodik. (Eredményes munkásságuk elismerését jelentették a SZOT, KISZ, Úttörőszövetség által adományozott kitüntetések is.)

Jubileumuk alkalmával sikereket kívánok további eredményes munkájukhoz!

**Kövágó Zsuzsa**

# Bemutató a dunaújvárosi iskolában

Dunaújváros mindig meglepetésekkel szolgál. Harminc évvel ezelőtt Dunapentele mellett város született szinte a semmiből, ma pedig meglepődünk, hogy ez a város mennyire ifjú maradt, mennyire fogékony minden művészi kezdeményezés befogadására. A táncművészet ápolására már az első években oda tudtak kötni még főiskolás fiatalokat, most pedig, május végén, a harminc éves város a gyermeknap szívet melegítő készülődései közepette ünnepelte az *amatőr balettiskola megalakulásának 25. évfordulóját*. Levelek és táviratok özöne bizonyította, hogy a Színművészeti Főiskola akkor még táncrendező-szakos hallgatója: *Tomcsányi Éva* immár több, mint tízezer volt növendékkel rendelkezik. S bár az ünnep rövid visszapillantást is engedett, a szakmai bemutató, s az utána következő beszélgetések már a ma problémáit és a holnap terveit vetették fel.

A régi tanítványokon kívül – akik közül többen már a hivatásos táncos, vagy táncpedagógus pályát választották – a Fejér megyei, a dunaújvárosi Tanács, a Bartók Béla Művelődési Központ és a dunaújvárosi Zeneiskola munkatársai, tanárai nézték végig az új keretben, immár *állami* alsófokú táncoktatásban tanuló gyermekek szakmai bemutatóját.

Az 1978 ősztől itt folyó oktatással országos szinten is talán a legtöbbit érték el, hiszen ez az egyetlen iskola, ahol a gyermekek heti hat órában (háromszor két, 45 perces foglalkozáson) tanulnak, ráadásul már az óvodai előkészítő foglalkozások után. A bemutatón örömmel láttuk, hogy a gyermekek korának megfelelően az alap a népi mondókák ritmikái világa, játékosága, az eredeti játékok egyszerű füzére és az egészséges hangvételű éneklés. Erre épül a szakterminológiát már ismerő gyermekek fegyelmezett, koncentrált rúd- és középgyakorlata, amelyhez erejüknek megfelelő gimnasztikus gyakorlatok, s a polka és a galopp alaplépéseiből álló kis táncfűzések kapcsolódnak. Minthogy a gyermekek zenei képzést is kapnak, ritmikái érzékük fejlett, így Tomcsányi Éva a gyakorlatok ritmikái fokát is megemeli. A zenével való kapcsolatuk, manuális ügyességük elismerésre méltó. Ez utóbbit az első osztály labdával bemutatott gyakorlata bizonyította, a jó pedagógiai munkát pedig az, hogy a gyermekek a kar, fej, láb koordinációjával, táncos harmóniájával sem maradtak adósak a gyakorlatok közben.

Mindez természetesen relatív, hiszen a 25–26-os létszámú osztályokban itt is első sorban jó zenei érzékű gyermekeket találunk, akiknek fizikai fejlődése nem jár együtt mindig a táncos kívánalmaknak megfelelő proporcionált alkattal. A növendékek többsége eleve inkább a táncművészet értője lesz, s nem hivatásos művelője, ezért a pedagógusoknak csak úgy, mint a zenei általános iskolákban, első sorban a művészeti nevelés emberformáló értékét kell szem előtt tartaniuk. Bizony több év kell, amíg a pedagógus még a megemelt óra-

számmal is ki tudja egyenesíteni a növendékek hátát, tudatosítani tudja a szép tartás minden követelményét. Az alapot ehhez biztatónak látjuk, hiszen a hat-tíz éves gyermekek megható étellel mutatták be „tudományukat”, a még nem mindig kifogástalan preparálástól kezdve az izmokat jól megdolgoztató legato gyakorlatok át a felszabadult játékiig.

A bemutató után kedves megemlékezések tanúskodtak a negyedszázados munkáról, de ki-ki a maga területén máris a jövőről beszélt. A jövő gondoljai között az újabb osztályok, a szaporodó növendékek elhelyezése, a baletterem szerepelt az első helyen. Vigasztaló, hogy a városi tanács elnökhelyettese, a művelődési osztály vezetője a megoldást ugyanúgy személyes gondjának tartja, mint a zeneiskola vagy a Bartók Művelődési Központ igazgatója. Öröm, hogy az oktatás személyi feltételeit máris biztosították, mert a két év óta tanári státuszban lévő Tomcsányi Éva mellett 1980 ősztől félstátuszban *Wünsch László* is csatlakozik a tanári karhoz. S minthogy Dunaújvárosban több jól képzett táncszakember végez pedagógiai munkát, tanul magasabb szakmai fokon, az 1986-os tanévig – amikor már kilenc osztály és három óvodai előkészítő is igényli a jó pedagógusokat – nem lesz gond a tanári kar bővítése.

A dunaújvárosi oktatás iránt máris több városból – köztük Budapestről is – érdeklődnek. Az igény mielőbb tananyag-kidolgozó munkaközösség létrehozását tenné szükségessé, magas képzettségű szakemberekből, hiszen az oktatás Tomcsányi Éva és *Wünsch László* munkájában még csak előzetes tantervre épülhetett, melyen a gyakorlat mindig módosít. Ha ez az iskolatípus több helyen megvalósulhat,



# Vizsgák a pécsi

Az elmúlt tanévben nem lévén negyedik, azaz végzős évfolyam a művészeti szakközépiskola tánc tagozatán, június 2-án a színház balett-termében csak három osztály mutathatta meg, hogy hol tart a szakma elsajátításában.

Mielőtt az esemény ismertetéséhez fognék, úgy érzem, nem felesleges, ha kicsit bővebben beszélünk a tánc tagozat szaktárgyairól és anyagáról. Magam is mostanában ismerkedtem meg velük közelebből. Meg kell tennem azért is, mert e beszámoló megpróbál ugyan objektív lenni információs anyagában, de attól tartok, helyenként majd teljesen önkényes kitérők és megjegyzések szemtelenkednek benne elő.

Lássuk tehát a szaktárgyakat. Természetesen az első a *balett*. Az Állami Balett Intézet *kilenc* esztendőre kidolgozott tananyagát itt *négy* évbe sűrítve-ritkítva kellene az évfolyamvezető balettmestereknek megtanítaniuk, ha... Ha olyan kedvező lehetőségek támogatnák, mint ha *egy*: a középiskolába jelentkezők *áradatából*/kiválasztható legtehetségesebb, legmuzikálisabb, sőt, horribile dictu, legjobb felépítésű gyerekeket taníthatná. *Kettő*: legalábbis jó tárgyi körülmények között dolgozhatna, és *három*: egy nap kétszer huszonnégy órából állhatna. Viszont *egy*: ötven-hatvan jelentkezőből körülbelül húszat vesznek fel, – bizonyára az igényeknek megfelelően. Aki ma egy kicsit körülpillant a tizennégy évesek között, testi felépítésüket nézve, nem sok proporcionált alkatot talál, hát még olyat, amelyben mozgáskészség is lappang, és „tulajdonosa” a táncos pályát választotta. Már egy másik témakörbe tartoznak ifjúságunk mozgáskultúrájának hiányosságai, de ha a felvételi követelmények helyes szigorához tartjuk magunkat, kiderül, hogy most sem esik olyan messze ez a témakör, amikor a kiválasztás nehézsége az apropó. „Egyébként (nekem is) az a véleményem, hogy...” az alapfokú táncosképzés megszervezése sokat javíthatna e dolgokon. *Kettő*: saját munkából is tudom, milyen lehet három osztály öt tantárgyát beosztani egy terembe, még akkor is, ha egy másikat bérelnek, és a majdnem hajnali órákban harmadiknak a színházét is megkapják. A *harmadikként* említett időhiány és a vele való küzdelem részben már következik az előzőkből. A „közönség jogosan igényli, hogy kulturált és felkészített művészeket lásson. De hogyan lehet tizenégytől tizennyolc éves korig a középiskolai oktatás mellett – ha középszinten is – táncművészeket nevelni? Talán úgy, hogy csökkentik az alapozásra szánt időt, sűrítik az anyagot (néha a terminológiánál alig bővebben ismertethetik meg a lépéseket!), és közben megpróbálnak plaszticitást, koordinációs készséget kialakítani a növekedésekben, ahogy a pécsi balettmesterek teszik. Egyelőre úgy tűnik, hogy energiájuk, szakmai felkészültségük, lelkiismeretességük befektetése az elmondottak miatt még nem mindenhol túrtul vissza. Az utóbbi mondat azonban maradjon provizóri-



Hetőnyi Lajosné felvételei

az Állami Balett Intézet tanárainak a tapasztalataira is támaszkodva szükséges lesz a sajátos célnak megfelelő egységes tananyag kidolgozása és a szakfelügyelet megteremtése is.

Talán megbocsátható, ha a májusi látogatás után nem a vasiparban oly fontos szerepet játszó város képe jelent meg előttem. Számomra Dunaújváros a jó balettkiskola, a Vasas Táncfesztiválok, a táncos konferenciák színhelye, ahol most az iskola bemutatói régi álmunk: az állami tánciskolai hálózat megvalósulásának első lépcsőit jelzik.

Kaposi Edit

# szakközépiskolában

kus, hiszen a mostani vizsgák csak részeredményeket tükrözhetnek.

A szakközépiskola egyik speciális tárgya az *akrobatika-emelés*. Gyakorlatilag emelésről túlzás lenne beszélni, ha csak a Balett intézeti tananyagra gondolnánk. (Ne tegyük; említhetnénk ugyan „partnerelést”, ami közelebb jár a valósághoz, csak nagyon csúnya kifejezés.) A tantárgy kereteiben az alapvető (partner-) fogásokkal, forgatásokkal, körbevezetésekkel, leheletnyi emelésekkel találkozunk, ha csak az akadémikus részekre irányítjuk figyelmünket, az akrobatikus emelésekombinációk gyors és lassú variációi láttán azonban észre kell vennünk, hogy új és helyénvaló igény kielégítését célozzák.

A *színesítő órák* anyaga csak az első évben hasonlít némiképp az ÁBI-éhoz, amennyiben a növendékek megismerkednek a kellékek használatával, megtanulnak alapérzelmeket (öröm, bánat, félelem stb.) mozdulatok nyelvén kifejezni, és kóstolót kapnak a kapcsolatok, külső hatások érzékeltetésének nehezebb feladatából is. A második évben maguk készítik az etűdöket, a már előbb tanultakra támaszkodva. A harmadik évben szöveget mondanak.

A következő tárgy sokféle fontos dolgot foglal össze. *Színpadi táncnak* hívják, bár ez vajmi keveset árul el tartalmáról. Csak annyit, hogy a növendékek történelmi és egyéb társastáncokat tanulnak, és némi dzsesszt is. Ezen felül, mint tudjuk, egy táncosnak elengedhetetlen szüksége van a térbeli tájékozódás képességére, a sorok és térformák érzékelésére is. A tantárgy anyaga a továbbiakban még a különböző lépés- és meghajlástípusok eljárási módjából áll.

A *néptánc* tanításában elsősorban a különböző népek táncainak *stílusát* hangsúlyozzák. Ritkán törekszenek egész, megkoreografált táncok betanítására, inkább a lépések dinamikai, ritmikai jellegzetességeinek befogadását tartják fontosnak.

Az első évesek reggeli bemutatkozását nem láthattam, de a másodikosok rúdgyakorlatát már elértem (megint késett az a fránya Zselic expressz). Hat lány és három fiú alkotja az évfolyamot (ez az arány a felsőbb osztályban is áll -, és nem csak a pécsi Szakközépiskolában), *Végyvári* Zsuzsa az évfolyamvezető balettmester. És számomra most jön a dolog neheze. Többfelé szakadtam a látottak megítélésékor. Egyrészt mint táncos elképedtem a kilók, lábfejek, pózok, lábemelések láttán. Másrészt elképedtem azon az óriási munkán, akaratlan és hivatástudaton, ami az előbbieket kísérte. Harmadszorra a körülmények ismeretében is örültem, hogy már hat éve működik a középfokú táncosképzés, és nyitheti színházaink növekvő táncos éhségét. A harmadik évfolyam (nyolc lány, három fiú) *Uhrík* Dóra irányításával már érettebb technikai felkészültséget mutatott, de hangsúlyoznom kell e megállapítás viszonylagosságát, hiszen egy évvel

előbbre tartanak. Jövőre, ha végeznek, kiderül, meddig sikerül eljutniuk.

A másodikosok akrobatika-emelés vizsgáját *Hetényi* János valószínűleg növendékei alkati adottságaihoz igazította. Kicsit soknak láttam a két csuklónál tartás bemutatási formáit, hiányoltam az egykezes-, derekas fogásokat, kis alapemeléseket, döntéseket, pedig apró módosításokkal ezek többféle stílusban előbukkanhatnak. Azonban a lányok többsége spiccelt, sőt néhány jól megoldott két tour forgatást is láthattam. A harmadik osztály vizsgaetűdjeiben *Hetényi* János továbbfejlesztette az akrobatika-emelés alkalmazását. Itt épp hogy csak nyoma volt az akadémikus balettnak, inkább egy expresszív, modern mozdulatnyelvet használt az akrobatikus emelések kötéspanyagaként. A tanulók igyekezettel, nagy összpontosítással dolgoztak.

A színészestermesség második évfolyamos vizsgáján a növendékek létszámának megfelelően kilenc kis koreográfiát láttunk. A magam részéről rendkívül hasznosnak tartom, hogy életben tartják és fejlesztik a majdani előadóművészek kreatív készségét, hiszen a későbbiek folyamán talán belőlük is koreográfusok nőnek ki, megfelelően művészetünk sajátágaiknak. *Eck* Imre felügyelete alatt a gyerekek érezhetően nagy kedvvel végezték munkájukat mind alkotói, mind előadói minőségükben. A számok témái nagyrészt ellentétes, vagy annak vélt helyzetek, pl. Robotok (és emberek), A dzsessz győzelme (ti. a hagyományos balett felett), Gladiátorok (és az őket figyelő patriciusok életformájának különbsége) stb., tehát a játék az ellentétes erők összeütközése, vagy csak ábrázolása körül forgott. Kísérőzenéül szóló dob, egyszerű vonatzakolat, LGT számokat éppúgy felhasználtak, mint Kodály Zoltán muzsikáját. Elképzeléseik megvalósításához az általuk ismert valamennyi mozgásformát alkalmazták, de a pantomim és dzsessz kedvezményezettként vehetett részt az alkotásokban. „A tűz felfedezése” c. darabocsa tűnt a legügyesebb munkának. A harmadikosok *Petőfi*: A helység kalapácsa c. műve második énekének dramatizálást változtatást adták elő színesítő vizsgájukon. Látható öröm, jókedv hatotta át az előadókat, *Bagossy* László tanár pedig számomra teljesen újfajta bemutatót rendezett: táncosoknak – prózát. *Petőfi* versezete megmozgatta a gyerekek mozgásfantáziáját, könnyebb volt így produkálniuk, mintha csak elképzelt, nagy vonalokban meghatározott szöveget kellett volna ábrázolniuk.

A színpadi táncról is tettem már említést. Most csak annyit, hogy szívesen néztem volna bővebb anyagot ebből a tárgyból, mert tudom, hogy többet tanultak meg az órákon, mint amit a vizsgán bemutathattak, és tíz-tizenöt percen csak érintőlegesen lehet megismerkedni az elvégzett munkával. (Jó, tudom, hogy a vizsgák szinte folyamatos megtekintése alapos próbára teszi a vizsgabizottság türelmét és figyelmét.)

A néptánc vizsgákat *Vidákovics* Antal a növendékek felkészültségének alapos figyelembevételével állította össze. A harmadik osztályban a bemutatások olyan formát adtak, hogy a

vizsgáztató mindig bemondta, milyen lépéssort szeretne látni a vizsgázóktól, majd egy-két periódus után kérte a következő anyagot, mire a növendékek a zene leállítása nélkül váltottak. Nagyon érdekes volt ez a kicsit improvizatív jellegű vizsgáztatási módszer.

A pécsi tánctagozaton eddig (1974-es megnyitása óta) két osztály végzett. Vajon mi

van velük? Hogy váltak be a szakmában, megvalósultak-e elképzeléseik, vagy más területre sodródtak? Jövőre újabb csoport fejezi be tanulmányait, működésük old-e a fennálló problémákon, és milyen újakat teremt? Tudom, nem sokat számít, de én drukkolok nekik.

**Neumann Ilona**

## HÍREK • HÍREK • HÍREK • HÍREK • HÍREK • HÍREK • HÍREK



**A GYŐZELEM NAPJA** 35. évfordulója alkalmából rendezett ünnepeken az OKISZ *Erkel Ferenc Művészegyesületének* táncgara nagy sikerrel vendégszerepelt az NDK, Csehszlovákia és Lengyelország városaiban. Az együttes tiz előadását több mint 22 000 néző tekintette meg, a berlini Kongresszusi Palotában pedig interviós felvétel is készült fellépéséről (János Ferenc felv.).

Az amerikai amatőr táncbajnokságot ez év februárjában Kaliforniában rendezték meg, 250 táncos részvételével. A versenyek külön ifjúsági és felnőtt kategóriákban folytak. Nagy érdeklődés kísérte az első alkalommal megrendezett amatőr formációs bajnokságot is, ahol a standard kategóriában a Brigham Young University csoportja lett az első Emerson Lyman koreográfiájával, míg a California Ballroom Dancers of Modesto csoportja Lee Wakefield koreográfiájával a második helyre került. A latin-amerikai táncokban viszont ugyanez a klub lett az első, az University of Southern California csoportja pedig – Stephen és Rita Cullip koreográfiájával – a második helyezést nyerte el.

**Többszörös jubileum.** A Magyar Állami Operaház május 21-i Diótörő előadásán ünnepelte Róna Viktor operaházi tagságának 30. évfordulóját, valamint, hogy kerek 25 éve tölti be sikerrel a Diótörő Herceg főszerepét. *Gaal Éva, Orosz Klára és Éhn Éva* ugyancsak ekkor ünnepelte színházi tagságának kerek évfordulóját. Mezey Béla felvételei az operaházi közszóntó alkalmából készültek: Róna Viktor a három balerinával, és Éhn Éva balettmester, öltözői „virágygüiteménvével”.







*Mahler. Szerelem és szenvedés, világ és álmom* címmel márciusban mutatta be J. Neumeier új koreográfiáját a XX. Század Balettje a brüsszeli Forest Nationalban. A balett történé- sének középpontjában az ember – mint szub- jektum és szimbólum – megszemélyesítője, J. Donn áll.

„Tisztelgés Alicia Alonsonak” címmel az UNESCO még az elmúlt novemberben nagy- szabású gálaestet rendezett Párizsban. Az elő- adáson, melyet Peter Ustinov menedzsel, fel- léptek a legjobb kubai táncosok, s a nemzet- közi előadógárdából olyan személyiségek is, mint Wilfrid Piollet, Jean Guizérix, Jorge Donn, Paolo Bortoluzzi, Nagyzezsda Pavlova és Vjacseszlav Gorgyjejev. Alicia Alonso szemé- lyesen is fellépett, A hattyük tava II. felvonás adagiojában. – Az előadás szünetében Galina Ulanova, Rosella Hightower, Anton Dolin és Maurice Béjart köszöntötte az ünnepeltet.

Az *American Ballet Theatre* 1940. jan. 11-én mutatkozott be a New York-i Központi Színházban. Az együttes a negyvenedik éva- dot nagyszabású előadássorozattal ünnepelte meg, melyen klasszikus és kortárs művekből adtak válogatást. A három hónap alatt bemu- tatták a Coppéliát, a Don Quijote-t, a Giselle-t és A hattyük tavát, valamint részleteket G. Tet- ley és G. Balanchine műveiből. Az ünnepi al- kalomra N. Makarova színpadra állította a tel- jes Bajadért. A huszadik századi repertoárból is számos bemutatót tartottak, így egy-egy estét szenteltek M. Fokin, A. de Mille, A. Tudor, O. Smith és J. Robbins munkásságának. A mo- dern amerikai zeneszerzők tiszteletére ren- dezett esten A. Copland, L. Bernstein és M. Gould táncszínpadra komponált zeneművei hangzottak fel.

*Alvin Ailey Kubában!* Hosszú szünet után szeptemberben várják Hávannában az első amerikai társulat fellépését. Novemberben vi- szont a moszkvai *Bolsojt* várja a kubai főváros, már a VII. Nemzetközi Balettfesztivál kereté- ben.

A Dance Magazine májusi számában Iris M. Fan- ger tudósít a *Bostoni Balett nemzetközi Koreográfiai Szemléjéről*. A kétszázötven résztvevő videoszalagra rögzítve küldte el munkáját a versenyre. A három ta- gú zsüri végül hét műből álló gálaestet szerkesztett a legjobb koreográfikából. K. Ralov, A. Mitchell és W. Terry döntése nyomán a következő műveket mutatták be: *Figures in Revue* (kor.: Joel Schnee, z.: H. W. Henze), *Chorihani* (K.: H. Douglas, Z.: Kodály Zol- tán), *Strand* (K.: D. Wolf, Z.: S. Reich), *The Fated* (K.: L.-J. Pessemier, Z.: W. Keith), *When The Spirit Moves* (K.: B. Raphael, Z.: B. Martinu), *The Rose* (K.: J. Supervia, Z.: R. Strauss), *The Roockery* (K.: P. Myers, Z.: Krafwerk). A Szemlén idén csupán egyet- len koreográfus kapott pénzjutalmat, de a döntőbe jutott másik hat alkotó számára is értékes az erd- mény: a három hetes próbaidőszak során betanított koreográfiájuk megmarad a Boston Ballet repertoár- ján. Képünkön a díjat nyert J. Schnee (Kassel, Városi Színház) balettje, a *Figures in Revue*.



*Néptáncestek* – Május 24-én az utóbbi évek legsikeresebb táncaiból adott válogatást a *Szekszárdi Néptáncegyüttes*. A *Balassi tánc- együttes* május 26-ai, a békéscsabai Jókai Színházban rendezett folklórestjén Born Mik- lós, Sajti Sándor, Mlinár Pál és Kricskovics Antal koreográfiáit mutatta be. – Fennállásá- nak ötödik évfordulóját ünnepelte május 31-én a *Nógrád táncegyüttes*. A József Attila Megyei Művelődési Központ adott otthont a jubiláló együttes ünnepi műsorának, melyben Mlinár Pál, Bodai József és Foltin Jolán kom- pozíciói szerepeltek.



... A szerelem szélesebb a tenger vizénél.  
*Árvább vagyok a lehulló levélnél.* – A régi pályatársak és tanítványok Muharay Elemér kedves dalával idézték meg népművészetünk nagy elkötelezettjét és felejthetetlen tanítómes-  
 terét. Az alkalom pedig: új fejfa került májusban a Farkasréti temetőben Muharay Elemér sírjára, a fejfaavatás után pedig a Népművelési Intézet előcsarnokában leleplezték sokunk tanítójának emléktábláját. Mindkét emlékeztető Szabó Iván művészetét, szerető kezemunkáját dicséri (Sági István felvételei). – Táblaavató beszédében Vítányi Iván a Muharay-örökség továbbvitelére buzdította a megjelenteket, az egybegyűlteket pedig hosszantartó közös dallal és tánccal áldoztak „Elemér bácsi” emlékének.

A csehszlovákiai magyar dolgozók XXV. Országos Népművészeti Fesztiválját az idén jún. 6–8-án tartották meg Zselizen: ekkor mutatkoztak be a CSEMA-DOK KB pályázati felhívására jelentkező táncegyüttesek, illetve az előszűrítés után meghívott tíz csoport. Versenyprogramjukat rögtön az első napon bemutatták, s fellépéseiket végigszemlélve máris kiderült, hogy erősödött a szlovákiai magyar együttesek folk-lórkincse, sőt a színpadi feldolgozások módja is gazdagodott. – A fesztivál I. díját a *nagyidai* Ilosvai táncegyüttes nyerte el, míg a II. díjat a zsúri megosztotta a *díószegi* Új hajtás, valamint a *komáromi* Hajós együttes között.

A fesztivál másnapján kiállítás nyílt az érsekújvári járás élő népviseletéből és népművészeti alkotásai-ból, majd az imponáns Schubert park szabadtéri színpadán ismét bemutatót láthattunk. Ezúttal „Csak tiszta forrásból” címmel az érsekújvári járás hagyományait foglalta össze a műsor: gyerektáncokat, bőjti szokásokat, regruta-búcsúztatót Bényről, lakodalmast Szalkáról. Az esti programban viszont már a nagyobb központi, illetve vendégegyüttesek léptek fel. Szép sikert aratott a Csehszlovákiai Magyar Tanítók Központi Énekkara, „Zseliz üdvözlése” c. összeállításával, Vass Lajos és Janda Iván vezényletével. A kórust a pozsonyi *Szöttes* népművészeti csoport gazdag, egyórás néptáncprogramja követte, majd az ugyancsak pozsonyi Ifjú szívek magyar dal- és tánc-együttes. (A fennállása 25. évfordulóját ünneplő csoport „Pereg a rokka” c. jubileumi műsorában a néptáncok világától meglehetősen távol álló stílust, illetve komponálási és előadásmódot tükrözött.) A programot a budapesti Zalka Máté Katonai Műszaki Főiskola együttesének sikeres fellépése zárta be.

A zselizi nézők „Virágba szőtt álmok” címmel *népviseleti bemutatót* is láthattak: a különböző vidékekről mintegy 130 résztvevő mutatta be a népviseletek születésének folyamatát, a kender vetéstől egészen a kelengyekészítésig, s az eredeti öltözékben megjelenő menyasszonyok bemutatkozásáig. A fesztivál harmadnapjának ezt a színes programját délután gálaműsor követte, a korábbi verseny helyezetteivel. Így többek közt ekkor lépett fel a *gimesi* általános iskolások Villő gyermekcsoportja, a *pozsonyi* Dimitrovec táncegyüttes, s újból a Zalka Főiskola táncosai. – A körületekintően előkészített és nagyszívesen megszervezett ünnepségsorozatra méltán lehetnek büszké a CSEMADOK munkatársai – **K. M.**

## KÖVETKEZŐ SZÁMUNK TARTALMÁBÓL:

A Pécsi Nyár balettjei

Táncmozgalmunk baráti szemmel

Holland Fesztivál '80

Harminc éves  
az Állami Balett Intézet

# MILÁNÓ, OSAKA, KUOPIO

Az évad végén megsokasodtak a vendég-szereplések: a Győri Balett Olaszországban, az Operaház balettegyüttese Finnországban lépett fel, a budapesti társulat szőlistái pedig még a kuopioi fesztivál előtt Japánban jártak, a III. Balett Világtalálkozó. A külföldi szereplések tapasztalatairól elsőként *Markó Ivánt* kérdezem: *Merre járt a győri együttes, s milyen programot mutatott be?*

– Milánóban a Teatro Nazionale és a Scala közös vezetése alá tartozik. Ők rendezték – első ízben – egy úgynevezett *Balett Világfesztivált*, amely másfél hónapig tartott. Szerepelt itt Carla Fracci és együttese, a svéd Cullberg Balett, mi, az amerikai Pilobolus és a Jennifer Muller Dance Company, valamint egy fantasztikusan érdekes pantomimegyüttes. Közvetlen előttünk R. Nurejev vendégeskedett a Teatro Nazionale-ban, utánunk pedig A XX. Század Balettje következett. Meghívásunk a Borisz Godunov-beli tavalyi közreműködésünk nyomán született. Hat előadást adtunk ezen a fesztiválon, azután Bariban szintén egy fesztiválon léptünk fel. A *Balletto Oggi* – ami körülbelül annyi, mint a „Balett ma” – egy évig tartó rendezvény sorozatára az olaszok a legkülönfélébb együtteseket hívták meg, s mi zártuk a fesztivált. Mindenütt A nap szeretteit, A szamurájt és a Stációkat játszottuk – egy szereposztásban.

– *Hogyan fogadták az együttest és a darabokat?*

– A nálunk sikert jelző vastapsot egyetlen nyugati országban sem ismerik. Van bravózás, ordítózás, lábdobogás, de az ütemes vastaps csak nálunk létezik. Olaszországban a közönség teljesen másfajta. Borzasztóan spontán reagál, egyáltalán nincs benne udvariasság, vi-

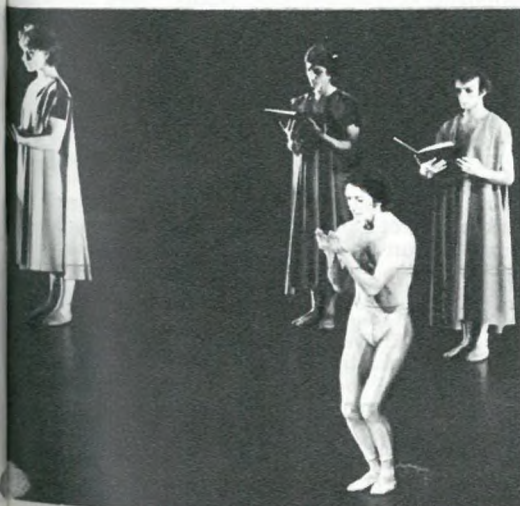
szont őszinte. A legkedvezőbb fogadtatást a Carmina és a Stációk kapta, és azt hiszem, tudom is, hogy miért. E két műnél a zene is nyomatékosan hatott. A Carmina ritmossága, a Stációk romantikusabb zenéje közelebb áll az olaszokhoz, mint A szamuráj részben modernebb, részben idegenebbül hangzó zenéje. Végül is a Stációknak volt a legnagyobb sikere. Persze figyelembe kell venni, hogy ezzel a darabbal zártuk az előadást, és ilyenkor egy mag – úgy két-háromszáz ember – mindig ottmaradt és kitűdült a színpadhoz, ott bravózott. A közönség és a táncosok között így sokkal közvetlenebb hangulat alakult ki, mint ahogy itthon megszoktuk. Minden kritika hangsúlyozta a nagy közönségsikerünket. Nagyon jó dolog, hogy a közönség így reagált. Igaz, most szemben ülök egy kritikussal, de hadd kockáztassam meg, hogy mi nem a kritikásoknak, hanem elsősorban a közönségnek dolgozunk. Nagyon fontos nekem a színházban a siker, s hogy érezzem a közönség reakcióját, mert csak úgy tudom lemérni, hogy mennyire tudtuk megfogni az embereket. Ott a sötétben, ott megy a bikaviadal... Az az izgalmas. Hogy győzöl vagy vesztesz? – és muszáj győzni.

– *Már gyakorlott világtutató vagy, csak eddig mások művében léptél külföldön színpadra. Milyen érzés társulatvezetőként és koreográfusként bemutatkozni idegen közönség előtt?*

– Az együttes igazából nyolc hónapja egzisztál, és ezalatt tartottunk két bemutatót, volt egy pesti vendéjátékunk és most ez a milánói meghívás. Mindez nekem túl szépnek tűnik. Igyekeztem és igyekszem azt mondani – mert ez a meggyőződésem –, hogy ez csak a kezdet. Nem az nehéz, hogy az ember elkezdjen valamit, hanem, hogy továbbléljen. Tudnunk kell, hogy holnap sokkal jobbnak kell lennünk, mint amilyenek ma vagyunk. A siker – akár itthon Győrben, akár Pesten, akár Milánóban – nem jelenti, hogy ez már abszolút jó. Pontosan a siker ró az emberre még nagyobb felelősséget. Ma valami siker, de hogy holnap is az legyen, ahhoz keményen kell dolgozni, a jövő szezonban még többet, s még jobban, még odaadóbban.

Nagyon akartam ezt a turnét, mert a hazai – úgy érzem, nagyon pozitív – közeg jóleső, hiszen itt élünk, és a legfontosabb, hogy itthon mit vált ki az együttes az emberekből. De a nemzetközi megmérést is nagyon fontos, bármilyen nagyok is nyolc hónap után az ilyen megmérést veszélyei. Helyre kellett tennem önmagunkat, látnom kellett a fogadtatást egy ilyen mezőnyben, nemzetközi közönség előtt. Megmondom őszintén, borzasztóan félttem, különösen, amikor megtudtam, hogy közvetlen előttünk Nurejev lépett fel. A lényeg azonban, hogy ez a próba sikerrel zárult, hogy érdemes volt. Így kell dolgoznunk, ennyi munkával, és a legbelső igazságainkra hallgatva, mert ha a mű igaz és őszinte, akkor még idegenségével

Stációk (Diósi Imre felv.)



együtt is megfogja az embereket. Még azokat is, akik esetleg egészen más beállítottságúak, érzelmvilágúak.

Az Operaházból Pongor Ildikó, Erdélyi Sándor, Keveházi Gábor, Havas Ferenc és Heller Ágnes vett részt a III. Balett Világtalálkozón, Osakában. Havas Ferenc már az előző versenyeken is kint járt a nemzetközi zsüri – mondhatjuk – állandó tagjaként. *Hozott-e valami változást az idei találkozó a korábbi két versenyhez képest?*

– Először fordult elő, hogy huszonkét országból negyvenkét pár indult a balettversenyen. Olyan országok is beneveztek, amelyek eddig távolmaradtak, például most egy kínai pár is részt vett. A verseny feltételei úgy alakultak, hogy az első fordulóban mindenkinek egy klasszikus pas de deux-vel kellett fellépnie. Lehetett választani a Giselle, A rosszul örökölt lány, A hatyúk tava, A diótörő, a Csipkerózsika, A bajadér, az Esmeralda, A kalóz vagy a Raymonda egy-egy kijelölt részletét, melyben a párost, a női és a férfi variációt és a kódat is elő kellett adni. A második fordulóban bent maradt harminc párnak egyöntetűen a Don Quijote nagy kettősét kellett bemutatnia. Talán ez a legerősebb klasszikus pas de deux, amelyben mindenki megmutathatja, hogy technikailag mit tud. Egy modern számban mindenki olyan csodálatos lehet, hogy az ember azt hiszi: ez a legjobb táncos. Aztán jön

Air, Pongor Ildikó és Keveházi Gábor (Mezey Béla felv.)



egy klasszikus darab, és ott kiderül, hogy ki tud forogni és megállni a spiccén, ki tud jól emelni, s harmonikusan együtt dolgozni a partnerrel.

A harmadik forduló két részre oszlott. A huszonegy pár egy nap alatt kétszer került színpadra: először az ún. modern számukat mutatják be, aztán pedig ismét egy klasszikus, de már szabadon választott kettős következett. A döntőbe került párosok végig hozták magukkal a korábban kapott pontjaikat, és így alakult ki a sorrend. A zsűrizésben újdonság volt, hogy minden pontszámot alá kellett írni, tehát másnap, vagy akár még aznap megkaptam fénymásolva a saját, és az összes kollégám pontozását. Tudtuk egymásról, hogy ki megnyitott egy-egy teljesítményre, így nyíltan rá lehetett kérdezni egymásra, s még vitára is alkalom adódott. Úgy érzem, ez nagyon jó módszer; nagyon tisztességes és igazságos versenyhez vezetett.

– *Az MTI szűkszavú híreiből már értesültünk róla, hogy a kis magyar csapat több ezüstérmét is nyert. Hogy látja az „elfogulatlan” zsűritag művészeink közreműködését?*

– Az eddigi versenyeken mindig csak úgy szerepelt magyar táncos, hogy kisegíteni hívták Japán partner mellé, hiszen a magyar férfítáncosoknak nagy híre és keletje van világszerte. Ez a találkozó azonban páros verseny, tehát hiába volt esetleg valamelyik táncosunk kimagasló, mindig az együttes teljesítmény számított. Így általában eddig az ötödik, hatodik helyen végeztünk, és csak különdíjakat kaphattak férfítáncosaink. Első ízben fordult elő, hogy egy magyar páros is képviselte hazánkat. Az az igazság, hogy már az első fordulóban látszott, hogy kik lesznek az első helyeken. Persze a végleges eredményt nem lehetett tudni, de már ekkor kiderült, hogy kik a legjobbak. Pongor Ildikó és Keveházi Gábor minimális pontszámmal maradt le a leningrádi Galina Mezenceva és a moszkvai Vlagyimir Petrunyin mögött. Mezencevát nem kell bemutatnom – rutinos, nagyszerű táncosnő. Petrunyin már nem olyan kiemelkedő, szerintem Keveházi – akit tiznél kevesebbet sose forgott – még talán jobb táncos.

Nagyon fáj a szívem Erdélyi Sándorért. Partnerként vett részt a versenyen egy japán táncosnővel, aki sajnos nagyon gyenge volt. Erdélyi itthon két hónapig képzült a variációjára, Japánban már csak a párost kellett volna négy nap alatt begyúrni. De hát a kislány felkészületlen volt, így Sándor sem juthatott tovább, pedig felülmúlta önmagát. Soha nem láttam még öt ennyire akarni és tudni. Tizenkét duplát ugrott egyfolytában, coupé assembléval váltva, amit rég láttam a Csipkerózsikában.

A modern számok között Seregi László Bach Air-je olyan magas színvonalat képviselt, s versenyzőink olyan belső átéléssel, olyan csodálatos atmoszférával adták elő, hogy biztos aranyérmesnek éreztem. De a vége felé jött egy kanadai pár – Evelyn Hart és David Peregine –, és egy tízperces, nagyszerűen átélt, gördülékeny, izgalmas koreográfiát adott elő, a *Belong-t*. Norbert Vesak és Seregi László koreográfiája egyenértékű volt, egy hajszálon

múlt a kanadaiak első helyezése. (A francia színeket képviselő Jennifer Goube és a kubai Lazaro Carreño M. Béjart Ez lenne a halál? c. balettjének egy részletével ért el bronzérmet a modern koreográfiák versenyében.)

Nyolc ország küldött zongorakísérőt. Közülük nagy tetszést aratott Heller Ágnes, akinek ragyogó kísérő munkáját szintén ezüstéremmel jutalmazták. Zongoraját egy szovjet, bronzot egy kínai zongorista kapott.)

A többi helyezettől is meg kell emlékez-nem. A tizenkilenc tagú nemzetközi zsűri a legjobb férfitanács díját L. Carreñonak, a legjobb női táncos díját pedig a berlini Steffi Scherzernek ítélte, míg a páros verseny harmadik helyezettje az említett, szédületes tudású kanadai pár lett.

– *És a japánok?*

– Most nem nyertek, de érthető, hiszen náluk alig van hagyománya a klasszikus balettnek. Japánban rengeteg a magániskola és a kis társulat, de nincs igazán jó metodika, és európai értelemben vett operai élet sem. Igaz, a japánok mindent lefilmeznek Fonteyntől kezdve a kisebb versenyekig, és abból tanulnak, de ez nem elég. A növendékeket túl hamar színpadra viszik, holott még nincs sem érett technikájuk, sem kifejezőerejük. Masaka Ohya asszony, e versenyek legfőbb patrónusa és rendezője ezért is úgy határozott, hogy két év múlva nemzeti balettversenyt rendez, s a mérhetetlen pénzt és energiát a japán táncosok versengésének ösztönzésére fordítja. Ohya asszony egyébként kitüntetésben részesült: Dr. Kós Péter magyar nagykövet adta át neki a KKI emlékplakettjét, a magyar–japán művészi kapcsolatok ápolásáért.

Pongor Ildikó már gyakorlott versenyző, hiszen éppen tíz éve, Várnában indult első ízben nemzetközi balettversenyen. *Hogyan készültek most az osakai világtalálkozóra?*

– Nem mondhatom, hogy olyan szabályos felkészüléssel, mint 1970-ben – még VIII. év-folyamos korunkban –, amikor Keveházi Gáborral együtt három hónapig csak a verseny-számokon dolgoztunk. Most „elvbén” március elejétől készülünk, de én például március–áprilisban huszonnégy előadáson léptem fel, Keveházi pedig a verseny előtt három héttel éppen Japánba utazott vendégzereplésre. Így végül öt napig dolgoztunk intenzíven a szá-mokon. De úgy érzem, hogy a felkészülést segí-tette a rengeteg munka, az örökös színpadi lét, amely a verseny előtti hónapokat is kitöltötte. A színpad felcserélhetetlen a balett-teremmel, még ha egészen más műveket táncolok is, mint amivel versenyeznem kell.

Nem érzem magam egyébként tipikus ve-sengőnek. Nem az izgalom, a rettenetes fe-szültség miatt, mert azt ma már tánccá transz-ponálom. Inkább, mert tudom, hogy a ve-se-nyek soha nem adnak reális képet a résztve-vőkről. Meggyőződésem, hogy egy művész úgy huszonöt éves kora körül érik be igazán. Ezért kétséges, hogy összevethető-e egy hu-szonegy éves, kezdő táncos teljesítménye mondjuk egy huszonnyolc-huszonkilenc éves, gyakorlott táncoséval. És a zsűri döntése sem

lehet objektív. Most például tizenkilenc kü-lö-nféle ízlésű és gondolkodású táncművész, pe-dagógus és tánc-történész balettről alkotott egyéni elképzelése összegeződött a döntés-ben. Hál' istennek én már lassan „túlkoros” le-szek, s nem kell többé a versenyeken össze-mérnem magam a régi barátokkal. S még vala-mit: megszoktam, hogy eddig valahogy min-denütt én voltam a legfiatalabb, aki alázattal, mondhatni tátott szájjal figyel a „nagyokat”. Hát most kellett rádöbbenem, hogy a „fiata-lok” azt lesik, hogy én hogyan oldok meg egy-egy nehezebb technikai feladatot. (A japánok-ról most nem is beszélek, hiszen ők képmagnó-kazettákon őriznek mindent. Így láthattam Fer-nando Bujones és Natalia Makarova mellett tíz évvel ezelőtti önmagamot is, a várnai verseny juniorjaként.)

– *Milyen kettősökkel indultatok?*

– Szerencsére a hatos sorszámat húztuk, így A kalózon első lendületből túljutottunk. A második fordulóban először az Airt táncol-tuk. Úgy érzem, sikerült teljes összhangban dolgoznunk, egyetlen zökkenő sem zavarta a koreográfia largo jellegét. A Don Quijote-t szinte iskolás tisztasággal, precizitással tudtuk előadni. A zsűri nagy tekintélyű elnöke, Raisza Sztrucskova is hibátlannak találta. Egyetlen megjegyzést fűzött hozzá: zenei szempontból lassú a kóda. Egy pas de deux végén még gyorsítani? Félelmetes instrukció! Me elhatá-roztuk, hogy az utolsó fordulóban – A hatyúk tava fekete hatyú kettősében – megpróbáljuk. A variációk végén alig kaptunk levegőt a közel negyven fokos, párás melegben, de azért a kó-dában felgyorsítottunk, szinte égett a talaj a lá-bunk alatt.

– *Két éve Havas Ferenc megemlítette, hogy a világversenynél szinte az egyetlen nehézséget a próbatermek hiánya jelentette.*

– Most sem tudtunk hol próbálni. Különbö-ző magániskolákba vittek minket buszokkal, de például a két gálaest közötti két napon már ezt sem biztosították. Én ugyan már edzett va-gyok, bárhol tudok gyakorolni vagy bemelegí-teni. Mindenütt tudomásul veszem az adott le-hetőségeket, hiszen belőlük kell olyan előadást kovácsolnom, aminek ura vagyok. Egyetlen dolgot viszont nagyon hiányoltam, és ez nem szervezési vagy rendezési probléma. Mi mö-göttünk nem állt balettmester, aki segített, ja-vított, letöltött vagy biztatott volna. Magunkra hagyatva próbáltunk, pedig a táncos lelkiállá-pota olyan, mint az artistáé vagy a kaszkadőré: ha nincs, aki fogja a kezem, meghalok. Nálunk – itthon – nem szokás, hogy egy-egy táncos mellett ott áll a pedagógus, aki ki is tart végig mellette. Forgách József az egyetlen, aki vál-lalja az embert – ha jól, ha rosszul csinál vala-mit. Pedig nagyon kellene valaki, aki állandóan javít, s azt is megmondja, mi miért nem sikerül. Láttam, hogyan versenyzett Galina Mezen-ceva, aki valójában nem olyan kvalitású, mint a született tehetségű L. Szemenyáka vagy N. Makarova. Mezenceva rengeteg problémával küzd, de minden pillanatban maga mellett tud-jja Mojszejevát, aki végig ott áll a kulisszában, vele lakik a szállodában, állandóan vele próbál, s ha kell, megvárja vagy megigazítja a tütüjét.

(Arról nem is beszélve, hogy Mezenceva ebben az évadban összesen két szerepben és hat alkalommal lépett fel!)

– *Alighogy véget ért a verseny, újabb vendégszereplésre indultatok.*

– Az Operaház együttese a *kuopioi Zene-és Táncfesztiválra* kapott meghívást. Összesen három előadást tartottunk a Városi Színházban. A program első felében Fodor–Bach–E. dőr hegedűversenyét adtuk elő, majd Seregi László műveit – a Cédrusból egy pas de deux-t, az Airt és a Kamarazene No. 1.-et – táncoltuk. A műsört minden alkalommal a Vátozatok egy gyermekdalra c. koreográfia zárta. A fesztiválon részt vett még a Cullberg Balett, Carolyn Carlson együttese és egy finn néptáncgyüttes is, de sajnos egyiket sem láttuk a négy napos turné alatt. A műsoraink majdnem teljes telt ház előtt zajlottak, s úgy hallottuk, hogy első este szinte csak a szakma töltötte meg a nézőteret: nemcsak Helsinkiből utaztak oda a Finn Balett tagjai, hanem jelen volt például Olga Maynard amerikai táncörtörténész is, aki néhány nappal korábban a zsűriben foglalt helyet Osakában.

*Juhász Mária, a Kulturális Minisztérium fő-elődája is megfordult a kuopioi fesztiválon. Sikerült-e a magyar együttesen kívül más társulatot is megtekinteni?*

– Ezen a fesztiválon az a szokás, hogy két-három naponta váltják egymást az együttesek. Így már C. Drzewiecki Táncszínházát is elszalasztottam, viszont láthattam Carolyn Carlson egyik előadását. A műsor összesen három műből állt. Carlson és partnere, a finn származású Jorma Uotinen párosában, és Carlson szólójában egyaránt az ázsiai mozgásformák elegyedtek a Graham-technikával és Carlson sajátos mozgásfantáziájával. E két darab is érdekes, de valójában Uotinen 45 perces szólója jelentett igazi élményt. A jól képzett, szuggesztív művész egy kisember életútján vezetett végig a gondolkodásra serkentő műben – melyet azért nem mernék táncnak nevezni.

A 75 000 lakosú város főterén, a szabadtéri színpadon – de az áruház üresebb zugaiban is – finn néptáncgyüttesek járták táncaikat. Ezekben a csoportokban gyerekek, fiatalok, de idősebbek is közreműködnek. Ugyanakkor a fesztivál idején szemináriumokat is tartanak táncpedagógusok részére. Az idei, XI. fesztiválon a finn operaház művésze adott klasszikus balettórákat, egy tanár a híres dzsesszpedagógus, Mattox módszerét oktatta, mások pedig társastánc, illetve folklór foglalkozásokat tartottak.

A többek közt Doris Laine védnökségével zajló fesztivál egyébként nem tartozik a közismert nemzetközi találkozók közé, bár minden évben négy-öt külföldi csoportot tudnak fogadni. Anneli Patomäki főtitkár tájékoztatása szerint klasszikus és folklóregyütteseket is fogadnak, de ebben az évben érdeklődésük inkább a modern táncgyüttesek felé fordult, mintegy folytatva ebben a műfajban a Rambert, Cramér és Scapino Balett, a Pilobolus együttes és a Lar Lubovitch Táncgyüttes korábbi vendégjátékait.

**Fuchs Livia**

## Ösztöndíjjal

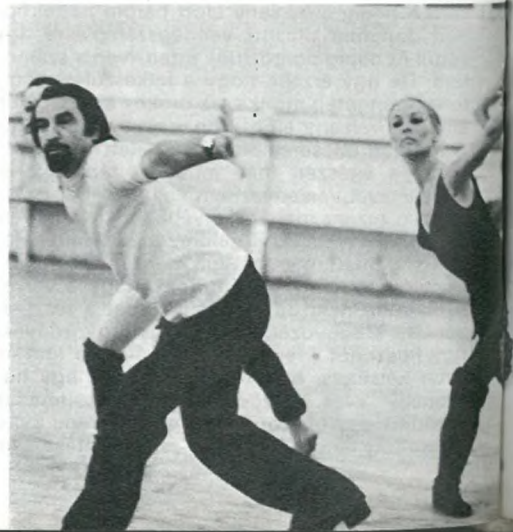
– *Sebestény Katalin, az Állami Operaház címzetes magántáncosa és az Állami Balett Intézet tanára az elmúlt tanévben a brüsszeli Mudra iskola munkáját tanulmányozta. Hal-lom, az eredetileg áhított három hónapból végül is három hét lett. Közelebből milyen céllal utazott?*

– Elsőrendű célom a Graham-technika tanulmányozása lett volna, hogy a tanultakat esetleg az Intézetben is fel tudjuk használni. Az út azonban rajtam kívül álló okokból rövidebb lett, s egy későbbi pedagógiai munka megalapozásához a három hét már semmiképpen nem elegendő. Így ebbe a technikába inkább csak belekóstoltam. De nem tagadom, táncos életemnek egyik nagy vágya volt, hogy betekinthessek Béjart együttesének és iskolájának munkájába. Boldog vagyok, hogy ez sikerült. Az ember nem mindenből profitál azonnal, de azóta is felvilágn egy-egy gyakorlat emléke, amikor a saját óráimat készítem elő, s mint táncosnőnek is gyakran felidéződik egy-egy mozdulat Béjart színpadáról. S ha már utam megrövidült, és peches voltam, mert színházi előadást nem láthattam (az együttes épp egy bécsi út felkészülési szakaszában dolgozott), annyiban mégis jól jártam, hogy a társulat és a Mudra munkáját egymás mellett nézhettem, mert a kettő egy épületben dolgozik.

– *Mint balettmester milyen benyomásokat szerzett A XX. Század Balettjében?*

– A lányok gyakorlatát Ljuba Dobrievich tartotta: nem volt különleges, nagyjából a mi VII–VIII. évfolyamos gyakorlatunknak felelt meg. A fiúk gyakorlatát a kubaiaktól átvett Azarij Pliszceckij tartotta. Nem tetszett túlzottan, – nem volt olyan, amilyet az ember elvár

Maurice Béjart és Sebestény Katalin a budapesti Béjart-est próbáján (Mezey felv.)



# Brüsszelben

egy szovjet balettmestertől, de nem is a nyugati iskola, inkább a kettő nem szerencsés keveréke. (Nem volt elég nagy ugrás, általában elmosódtak az ugrás-részek, s nem éreztem felépítve a gyakorlatokat.) Kevésnek találtam azt is, ahogy javította a gyakorlatokat. Ljuba például amit el akart érni, abban következetes volt, megkövetelte a lányoktól a precíz végrehajtást, noha a lányok kevésnek érezték ezeket a gyakorlatokat a nagyobb szerepekhez.

A gyakorlatok rendjéről annyit, hogy a lányoknál minden második vagy harmadik napon tartanak spicc-órát. A gyakorlatok mind másfél órák; nagyon sokat forognak. Béjart úgy ötletszerűen bemegy-kijön, ez mindenkire sokkoló hatással van, – nem szól bele, csak bemegy, körülnéz, üldögél, távozik. A lányoknál megköveteli, hogy ha a gyakorlatok elején fel is vesznek magukra mindenféle melegítőt, a középgyakorlatoknál le kell venni, mert különben nem látszik, hogy nyújtja-e a térdét, vagy hogyan fordítja ki a lábát. És még egy: nem szokás náluk kimenni a gyakorlatról (ami nálunk sajnos eléggé bevett szokás), szinte nem is látam rá példát. Ha valaki valamilyen sérülése vagy fájdalma miatt leül, a balettmester odamegy, megbeszéli, s az illető tovább ülhet. – egyébként kizárt, hogy mire vége a gyakorlatnak, csak a fele ember legyen a teremben.

Összességében inkább a lányok munkájáról tudok véleményt mondani, hiszen velük gyakoroltam. Azt nem lehet mondani, hogy a klasszikus tudásuk mindenben kitűnő, kifogástalan. De van egy érdekessége az együttesnek, és azt hiszem, hogy egy ilyen együttesnek szükséges is, hogy ilyen adottságai legyenek: mindegyiküknek van valami specialitása. Elő-

Mefisztó-keringő,  
N. Makarova és J. Donn



zőr is nagyon sok a tág kislány. Van egy-két lány, akinek olyan különleges és fantasztikus az ugráskészsége, hogy egy fiúnak is becsületére válnék. Láttam az egyik kislányt gyakorlaton, csodálatos grand jetéket ugrik. S aztán láttam valamelyik balettből, hogy kétszer átjétezik a színen. Ez a készsége úgy van kihasználva, hogy ha ülök a nézőtérben és nézem, a szám tátva marad. A másik kislány hármát forog spiccen jobbra-balra. Mindegyik tud valamit. A harmadiknak gyönyörű a keze, kézmozgása, neki a Mahler-műsorban van egy kis része, tizenhat taktusnyi mozgás a főszereplő körül; semmi különös, de most is emlékszem rá, annyira megkapott.

– *Gondolom, néhány darab próbáját is láthatta...*

– Igen, a Notre Faust és a Mahler-est próbáit. A legmélyebb benyomást ezeken a próbák és a munka intenzitása adta, és Béjart személye, ahogy a próbát irányítja. A próba-módszereik annyiban térnek el a miénktől – bár nálunk is vannak már koreográfusok, akik így próbálnak –, hogy az előkészítő próbákat egy másik balettmester vezeti (a nálunk is ismert Pierre Dobrievich és felesége, Ljuba Dobrievich), s az összpróba előtti utolsó, tisztogató és szépítő próbát tartja Béjart. Természetesen az összpróbát is, s ott adja meg a darabnak a „lelkét”, a végső formáját. Mindent észrevesz egy ilyen összpróbán, és mindent javít. Mindent észrevesz... igen, az ő zöld szeme. Rendkívül meleg és barátságos ez a szem, és a következő pillanatban úgy villan, hogy jeges fuvallat megy át a termen, és mindenki haptáiban áll. Látni, hogy nagy a respektusa.

A Faustban az volt számomra érdekes, hogy ha az ember elmondja, hogy a zenéje Bach-zenekből áll és argentin tangókból, továbbá eredeti szövegidezetekből, német prózából, – akkor elmondás alapján ez rettenetes furcsán hangzik. De olyan *fantasztikusan ötvözi az elemeket*, hogy ott egyetlen pillanatra sem üti vagy zavarja egyik a másikat. Valahogy úgy jön össze az emberben, hogy „itt nem is lehetne másként”. Béjart nagy művész és nagy büvész. A legmélyebb hatást azonban az keltette bennem, hogy – bár vannak természetesen lépések, mozdulatok, melyeket egy koreográfus önmagától átvesz – *mozgásfantáziája szinte végtelen*. Láttam alkotás közben egy készülő balettjét, címét nem is tudom. Három pigmeus tánca volt a látott részlet, három különböző karakterű férfi táncolta, hétrét görnyedve, félig állatszerű mozgással. A mozgások ebben is olyan lebilincselő fantáziával voltak kitalálva és összekapcsolva, hogy megdöbbentem: mi mindent tud még kitalálni.

– *Láttott más darabot is születőben?*

– Abban a csodában volt részem, hogy láthattam alkotás közben Donn és Makarova új számát, *Liszt Mefisztó-keringőjét*. Ez egészen más világ: ami részletét láttam, teljesen klasszikus, – ebben is mindig akad valami más, valami kicsit furcsa, de tánc, abszolút tánc. Az egészen látszik, hogy Makarova zseniális tánc-tudására és művészetére van kitalálva. (Makarova abszolút orosz iskolán nevelkedett tudása már beolvastotta a nyugati iskolák legjobb

elemeit. Tehát tökéletesen forog, s ha kell, fél-órát áll a spiccén problémamentesen, de azzal a szép háttartással és szép karmunkával, ami viszont az orozok sajátja, s amit sokszor hiányolunk egy-egy nyugati balerinánál. Nála minden együtt van.) A művet csak kezdeti stádiumában láttam, de a látott rész önmagában is képzletgazdag, lebilincselő. Csak egy technikai ötlet például, hogy Bėjart miket talál ki: középen van egy szék, Makarova feláll spiccén écartéba, egy kézzel fogja a szék támláját, hát-tal a nézőnek, látszólag támaszkodik. Áll, áll, s az ember azt gondolná, az lesz az ötlet, hogy elengedi. Nem. Áll écartéban, Donn odamegy, kikapja a széket – és Makarova ottmarad, tovább áll. Na, ez csak egy technikai trouvaille, de Bėjart mindig ki tud valamit találni, amiről lehet azt mondani, hogy hatásadászat, de a legjobb értelemben az. És ehhez kell egy ilyen táncosnő, aki addig áll a spiccén, ameddig akar.

– *Makarova mellett maga Donnt is említette, aki kulcsszemélyiség Bėjart mellett. Hogy állunk az ő talentumával?*

– Minden próbája és gyakorlata élményszámba megy. Ha technikailag közelítem meg a képességeit, tudom, hogy a mi klasszikus nagybalettjeink főszerepeit, pl. a Párizs lángjai főszerepét nem tudná úgy eltáncolni, mint a mieink. Ilyenfajta klasszikus tudása nincsen, de Bėjart balettjei a technikai tudást ugyan-csak megkövetelik. (Forgás, ugrás, saut de basque, jeté entrelacé, grand jeté, – ez mind megtalálható, dupla saut de basque-ot is tud ugorni egy Bėjart-táncos.) Nem ugrik olyan magasra, de ahogyan mindezt csinálja... olyan művészi teljesítmény, s Donn is olyan művész, amilyet nem mindennap lehet látni. Ritkán találkozik az ember hozzá fogható művészegénységgel. Az együttes rendkívüli mértékben respektálja, majdnem azt mondhatnám, hogy egy kicsi félelemmel vegyes tisztelettel viseltetnek iránta. Ugyanakkor nagyon sokszor kéri a segítségét bármiféle táncsal kapcsolatos problémájukban, s ő mindig maximálisan segít. Láttam egy olyan próbát, amire nem ő volt kiírva, hanem a másik szereposztás, amelyből a fiú nem jelent meg. Bement és a lánnyal ugyanúgy végigpróbálta, mintha a saját legfontosabb próbája lett volna. Én is tapasztaltam a segítségét, mert mikor nálunk volt utoljára és a Sacre-t táncolta, megkértem, próbálja velem a darabot, nézze meg és adjon néhány instrukciót. Azonnal készségesen jött, próbált. Szép és hasznos emlék. S mikor visszajöttem tanulmányutamról és táncoltam a Sacre-t, volt bennem olyan érzés, hogy „most csak arra gondolok, hogyan láttam táncolni Brüsszelben a Bėjart-balettet, milyen szívélyesek voltak hozzám ott, maga Bėjart is, – s bizonyos, a fellépéshez ez lelki inspirációt, egyfajta belső tartást adott.

– *Kérem, mutassa be a Mudra iskolát!*

– A Mudrát semmiképpen nem lehet összehasonlítani a mi Balett Intézetünkkel. A növendékek kora egészen más, s ebből következik, hogy az iskola munkarendje is egészen más. Tizenhat és húsz év között vesznek fel növendékeket, a világ minden tájáról. Lehet ír-

ni és jelentkezni felvételre, ezenkívül amikor Bėjart a különböző országokban járkal, megnézi az iskolák munkáját és ha talál valakit, „kiveti rá a hálóját”. Minden jelentkezőnek felvételi vizsgát kell tennie a balett mellett énekből és ritmikai képességekből, – erre rendkívül nagy súlyt fektetnek. Az alkati adottságokra nem olyan nagyon, mint ahogy elképzelénk, vagy ahogy itthon igényeljük. Kétségtelen: A XX. Század Balettjében már csak vékony táncosnőket látni, de az iskolában egy csomó olyan kislánnyal találkoztam, akiről nem is értettem, hogy alkatánál fogva hogyan került oda. A képzés hároméves. Utána a növendékek egy végbizonyítványt kapnak, ami nem felel meg semmilyen diplomának, csak azt igazolja, hogy tanulmányait a Mudrában végezték. Az első három hónap után tartanak egy rostavizsgát, amikor pár embert kiszórnak, de bizony évközben is, a második évben is, bármikor, ha úgy érzik, hogy az illető nem felel meg a követelményeknek vagy ha nem bírja a tempót, eltanácsolhatják. A tanulás ingyenes, de minden egyébről maguknak a növendékeknek kell gondoskodniuk. Miután külföldről jönnek, már az ottélés is komoly megterhelés, de cipő, ruha, minden a saját költségükre megy. Hogy aztán ezért-e, vagy pedig azért, mert már felnőttébbek, de tény, hogy ott bizony nagyon komoly munka folyik. Az órákon semmiféle lazulás nincs, s az sincs, amivel itt a Balett Intézetben kicsit kúszkodunk, hogy ki kell a gyerekekből imádkoznunk a munkát. Nyilván nekik már egyfajta kényszerérzetük, hogy ez a tanulás pénzbe kerül és már vére megy.

A *munkarendjük* külön téma. Reggel 8.15-kor van egy ún. *zen-órájuk*, ami egyfajta filozófiai elmélyülés. Ez az egyetlen óra, amit nem láttam, mert megnézni nem lehetett. Azt mondták, hogy részt vehetek rajta, vigyek kispárnát és pokrócot. Hát – nem azért nem mentem, mert kispárnám nem volt, hanem mert nehezen tudtam elképzelni, hogy bemelegyek, lefekszem és valaki azt mondja, hogy mélyedjek magamba. Így ez az egy óra kimaradt az életemből. Ezután következik a *balettgyakorlatuk*. Minden órájuk és gyakorlatuk másfél órás időtartamú. Négy csoportra vannak osztva: a kezdők vegyes csoportjára, aztán egy lány- és két fiúosztályra. A baletten kívül mindenkinek és minden nap van egy másfél órás *Graham-órája*. A nap többi részében felváltva van *ritmus-óra*, amikor dobolni tanulnak, meg pálcikát verik az asztalt, s igen nehéz ritmusokat kell kidobolniuk, van *zeneelmélet és kollektív énekórájuk*. Az utóbbin nagyon komoly kórusműveket énekelnek és elég komoly hangképzésben részesülnek. Van *improvizáció-órájuk*, ami a mi színészi mesterség tantárgyunknak egy másféle válfaja. És *este mindenkinek újból egy másfél órás balettóra*. Bizony. Ezzel fejezik be a napot, mégpedig úgy, hogy az-összes lány együtt és az összes fiú. Itt már nem válik külön, hogy ki kezdő, ki nem. A lányok esti órája minden nap *spiccóra*. S itt például olyanok derültek ki, hogy az a kislány, akit elnéztem, hogy olyan kis dagadt, olyan kis furcsa formája van, mit keres ez itt?



– elkezdett spiccelni, s úgy forgott jobbra-balra hármat, hogy csak csodáltam: le nem jött a spiccéről. Tehát már itt is kiderült, hogy speciális tudásra építenek.

– *Gondolom, a tantárgyak közül a klasszikus balett és a Graham-technika érdekelte a legjobban?*

– Igen, s több tanárt és módszert is megismerhettem. Balettben például a lengyel származású *Nardelli* mester tökéletesen a szovjet iskolát tanítja, nagyon jól. A francia *Jacques Saussin* a legtökéletesebb francia iskolát tanítja. Gyakorlatainak egészen más a felépítése, mint a mieinknek, de ha már beleszóltam az ember, nagyon jól esik csinálni. Lassabbak a rúdgyakorlatok, rengeteg bennük a passé és az I. pozíció, minden az en dehoris, a kifele fordítás célját szolgálja. A felső combizom használata közel sem olyan erős, mint nálunk, viszont nem vitás, hogy itt is – mint minden francia iskolában – kevesebb a nagy ugrás. Nagyon sokat fogorognak és minden gyakorlatot középben megismételnek. Saussin nagyon jól magyarázott és javított: igazi pedagógus és kítőző balettmester.

A Graham-technika oktatását az amerikai származású *Judit Hogan* végzi, kítőzően mutatja és javítja a gyakorlatokat. Ezt a technikát egyébként nem lehet egy héten egyszer vagy kétszer gyakorolni. Csak úgy van értelme, ha mindennap csinálják. Sok gyakorlatát nagyon hasznosnak érzem nálunk is, pl. akár az akrobatikába beépítve, kiegészítőnek, de egy sor részletét nem szeretem, mert kartartásban, felsőtest tartásban egyenesen ellene mond mindannak, amit a klasszikus balettben tanítunk. Nem a lazítás és feszítés technikájára gondolok, mert azt nagyon jó lenne megtanítani a növendékeinknek. A furcsa, szögletes (nekünk dilettáns hatású) kéztartások zavarnak. Egy magániskolában viszont megnéztem egy dzsesszórát, ahol ugyanúgy megtanítják minden egyes testrész külön mozgását, lazítását és feszítését, mint a Graham-technikában. A vállat, a csípőt, a bokát egyformán megmozgatják, s ugyanakkor ezekből a mozgásokból nagyon jóízű kis etűdöket állítanak össze. Úgy érzem, ezek a mozgások hamarabb válhatnak nálunk „tantárgyi célkitűzéssé”, mint a Graham, legalábbis ezek a mozgások sokkal közelebb állnak ahhoz, amit az Opera színpadán már most igényel egy-egy új balett, mint pl. a folyó.

– *Úgy sejttem, a Mudra tanulójának lenni – teljes életet kíván.*

– Ha jól belegondolunk, reggel nyolctól este hatig-hétig benn vannak a gyerekek. Délben van egy kb. egyórás ebédszünetük. Közismereti oktatás itt nincs, a program kizárólag szakmai tanulásból áll. Aki akar közismeretint tanulni, levelezőn vagy magánúton végzi. A foglalkozásokat egyébként Béjart nem látogatja, de a vizsgákat természetesen igen. Az iskola igazgatója Micha van Hoecke, Béjart táncosa. Ő viszont nagyon sűrűn belátogat az órákra. Így a növendékek állandó ellenőrzés alatt élnek és dolgoznak.

– *Köszönöm a tájékoztatását.*

M. L.

## Balettévad San Franciscóban

A San Francisco Ballet idei első műsorában Balanchine egyik klasszikus műve, a *Divertimento No. 15* új betanulásában, Michel Smuin: „*Song of a Dead Warrior*” 1979 tavaszán bemutatott koreográfiája és Lew Christensen új Scarlatti Portefóliója került előadásra.

Az 1956-ban alkotott öt tétéles *Divertimento* a Balanchine-stílus egyik legjellemzőbb alkotása az absztrakt zenét megtestesítő témájával, klasszikusan elegáns plaszticitásával és világos, logikusan felépített és mégis mindig meglepően eredeti koreográfiai tervezésével. Balanchine ugyan a mű bemutatásakor úgy érezte, hogy alulmaradt a Mozarttal vívott csatában, és talán a tánc valóban arisztokratikusabb és szertartásosabb a Mozart-muzsika bécsi természetességénél, de a koreográfia elkerülhetetlenül a 18. század szellemét idézi fel. A S. F. B.-t számos szál fűzi Balanchine-hoz. A Christensen testvérek Balanchine legelső és leghűbb követői voltak, Smuin nagy tisztelője Balanchine-nak, és Francia Russell, a *Divertimento* betanítója maga is táncolt a mű bemutatóján. Úgyhogy nem csoda, hogy a társulat hitelesen és kiválóan adta elő a *Divertimentót*. Hosszú, elegáns végtagjaikkal Betsy Erickson és Gina Ness igazi Balanchine-táncosok. Diana Weber meleg líraisága és Deborah Zdobinsky egyénisége és humora ugyancsak hozzájárult az előadás sikeréhez.

Az *Egy halott harcos éneke* egy amerikai indián tragikus életét mutatja be születésétől a haláláig. A műben a társadalomra jellemző erőszak uralkodik. A főhős szerelmét a helyi sheriff megerőszakolja, majd társaival együtt megöli. Az indián az italban és a biliárdteremben keres vigasztalást, ahol verekedésben leütik. Látomásában megjelennek az ősi indián főnökök és életének indián társai. Felocsúdván újra szembekerül a sheriffel, akit megöl és megskalpol, mielőtt őt magát is lelövik. Az ambiciózus mű különböző helyeken megrázó drámai csúcspontokat ér el Charles Fox erőteljes zenéjével és elbűvölő táncrészleteivel. Az öt ősi indiánfőnök tánca a balettirodalom egyik legvarázsosabb és virtuózabb férfítánca, amit valaha láttam. Az indián rezervátumban az indián harcos (Antonio Lopez) és szerelme (Evelyn Cisneros) páros tánca szívszorogatóan szép, a biliárdterem biliárdbotos tánca pedig eredeti és technikaigényes. A hősi balladához hasonló komplex mű drámai hatását azonban a koncepció tisztázatlansága és a stílus-egység hiánya sajnos nagymértékben gyöngíti: szimbólumok, finom utalások és egyenesen naturalista elemek váltják egymást a táncban, és az egyébként rendkívül hatásos vetített képekben is. Hol a háttérben, hol az előtérben autentikus indián arcképek, absztrakt tájképek és reális utcai feliratok jelennek meg, sőt az indián látomásában a kihalt bölények óriás képei

is feltűnnek. Mindez sajnos csak helyenként járul hozzá a koreográfia hatásosságához.

A *Scarlatti Portfolio*, Lew Christensen koreográfiája a Commedia dell'arte szellemében hét független, népi humorú zsáner-jelenetet mutat be. A harmadik, *Allegrissimo* tételben Arlequin Columbina hosszú hajával játszik, hol kötélnek, hol sörénynek tekintve, hol kendőnek, hol pedig lágyan omló női hajnak. Az ötödik, *Andante* tételben Pantalone udvarol Lucretianak, söprűnyelét használván gitárnak. A hatodik, *Allegro* tétel Arlequin szellemes és káprázatos technikájú karikatánca. David McNaughton, aki számára Christensen ezt a szerepet tervezte, briliáns technikával és játé-

kos könnyedséggel táncolta Arlequint. McNaughton evvel a számmal nyert ezüstérmét a Nemzetközi Balettversenyen.

A S. F. B. második programjában *A rosszul őrzött lányt* mutatta be Ashtontól. A balettet harmadik éve táncolja a társulat, nagy sikerrel. (Az egyetlen amerikai balettgyűttes, amelyik megkapta Ashton engedélyét.) Eltekintve az elsőrangú technikai teljesítménytől, a remek produkcióban a különböző szólisták és csoportok nagy élvezettel táncolják szerepüket. A karakter táncosok pátosszal vegyített komédiázása, Lise ártatlan flörtölése és Colas könnyed, gáláns udvarlása egyaránt hozzájárul a vérbeli táncos komédia sikeréhez.

\*\*\*

#### Egy halott harcos éneke

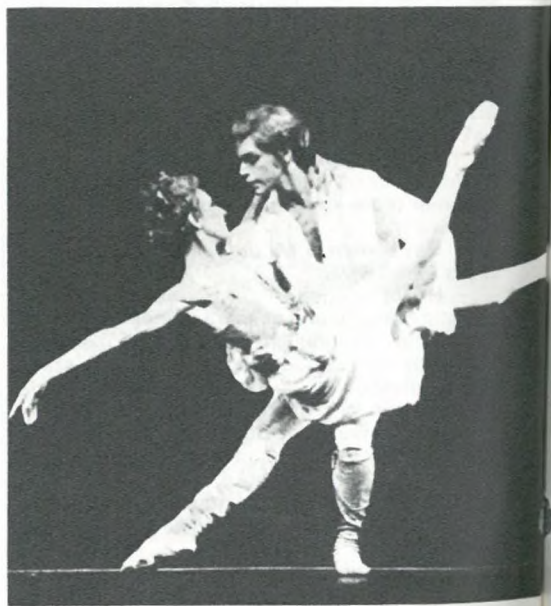


Scarlatti portfolio

Az „amerikai Bolsoj”, a világhírű sztárokbán dúskáló *American Ballet Theatre* ez év márciusában is vendégszerepelt két hétre San Franciscóban. A műsor a klasszikus balettrepertoár legfinomabb (olykor legelcsépelt) koreográfiáit, bravúrszámait mutatta be, kevés meglepetéssel és kevés újítással. A sztárok tündököltek, egyesek jobban, mint mások, a tánckar általában egyenlőtlen volt. A gálaműsor 16 (!) számában mindegyik szólistának alkalma volt a csillogásra.

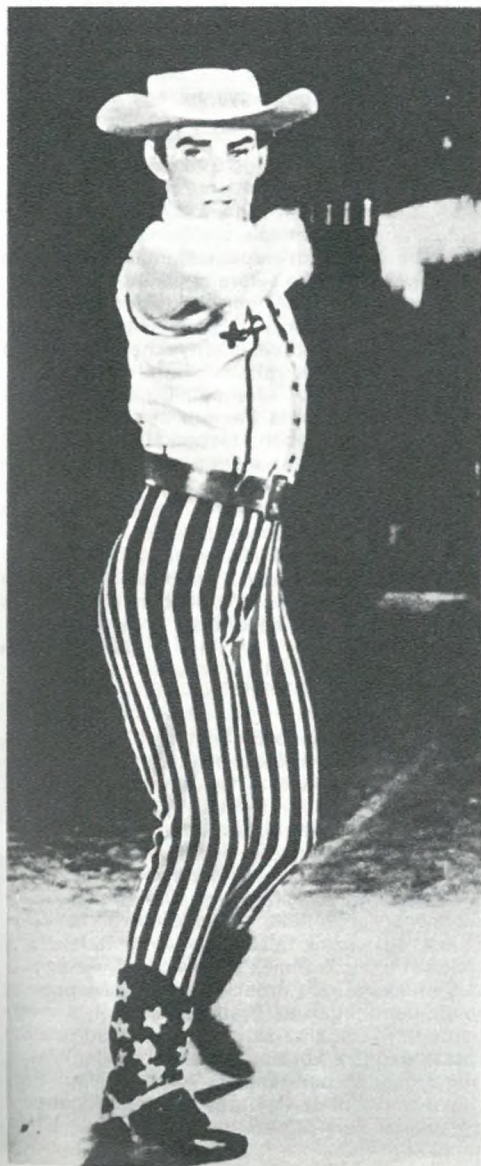
Talán a legmegkapóbb Natalia Makarova és Antony Dowell remekül fokozódó, szenvedélyes szerelmi kettőse volt, Kenneth MacMillan *Manon*-jának hálósoba-jelenetében. Makarovát híres bravúrszámában, a *Don Quijote Grand Pas de Deux*-jében a fenséges megjelenésű Alexander Godunov partnerolta. Vagy a szokatlan társ, vagy a fokozott várakozás miatt Makarova alakítása nem volt olyan hetykén kihegyezett, olyan nagy feszültségű, mint Maka-

Manon, N. Makarova és A. Dowell



rovától annyszor láthattuk. A *Kalóz* kettősében Ferdinand Bujones, Amerika legkiválóbb férfitáncosa mutatta be szédületes „pirotechnikáját”. Bujones hihetetlen magasságú, szárnyaló ugrásai, magas kiterjedésű arabeszkjei, egyedülállóan hajlékony felsőteste és port de bras pozíciói, valamint partnere, Yoko Ichino kecsessége számomra teljesen elfeledtette a koreográfia hiányosságait. Martine van Hamel, az A. B. T. egyik legegényibb sztárja saját koreográfiájában mutatkozott be, egy rövid, harmonikus, lírai műben, a *Trio a Deux*-ben, Kevin McKenzie-vel együtt. Egy másik fiatal táncos koreográfus, John Meehan rövid műve

M. Smuin mint Billy, a kölyök



szintén frissítő volt újszerűségében. Anthony Dowell és John Curry, a műkorcsolyázó bajnok és Broadway koreográfus, Peter Gennaro *Top Hat and Tails* művében táncoltak unisonóban. A táncosok stílusa ugyan hű volt a harmincas évek szelleméhez, de Fred Astaire könnyed eleganciáját nehéz utófélni. És így tovább... A balettkar kissé rendezetlen volt *A sziffidek* Nocturne-jében, s ez a jelenség még jobban feltűnt Balanchine *Téma és Variációk* fináléjában.

A további műsorokban a rövidebb balettek közül kimagaslott az *Other Dances*. Jerome Robbins ezt a koreográfiát Natalia Makarova és Mihail Barisnyikov számára komponálta 1976-ban, egy Chopin keringőre és négy mazurkára. Ebben az előadásban Makarova és Dowell táncolta, tökéletes összhangban. Robert Commanday, a San Francisco Chronicle egyik tánckritikusa szerint: „Makarova egész lénye kitárul ebben a stílusban, szabadabbá és vidámabbá válik, mint más látott szerepekben, megtartva a gyorsan váltakozó érzékenységgel reagáló, mozgékony, eleven egyéniségét”. Dowell nagyszerű, finom érzéssel egészíti ki a párost, kiragadva hol egyik, hol másik táncrészlet kedves ábrándosságát. Robbins másik koreog-

Giselle, N. Makarova



ráfijában, az *Interplay Jazz Ballet*ben Danilo Radojevic vált ki a gyorsan lüktető dzsessz résekben.

Egy másik program legkiemelkedőbb rövid balettje Birgit Cullberg *Júlia kisasszony*-a volt, Fernando Bujones bravúralakításával az inas szerepében. Marilyn Tucker kritikus szerint átalakulása az alázatos szolgából lázadó egyénné – hátorzongató. Kristine Elliott rendkívül alaposan kidolgozta az elkényeztetett Júlia karakterének minden árnyalatát. Kévsbé volt sikeres az A. B. T. két tradicionális balettje, A szilfidek és Eugene Loring 1938-ban alkotott balettje, a *Billy the Kid* (Billy, a kölyök). Ez utóbbi Aaron Copland zenéjére vérbeli amerikai klasszikus egy hírhedt zsvány életéről és a polgárháború idejéből –, elsősorban a balettkar színtelensége miatt nem érte el a várt hatást.

Az A. B. T. egyik leghíresebb specialitását, a *Giselle*-t magasfokú művészi alakításban mutatták be. Makarovánál ideálisabb *Giselle*-t nehezen lehet találni; a törékeny testalkattól kezdve a legapróbb gesztusig, kifinomult technikáig és elmélyült színészi játékig minden adottsága erre predestinálja. Godunov legnagyobb érdeme az volt, hogy nem próbálta Albert szerepét a maga csillogtatására felhasználni, hanem őszinte odaadással táncolta és játszotta a megkívánt szerepet. A legnagyobb meglepetést azonban az egész társulat színvalóságosszáta hozta. Martine van Hamel, aki maga is elsőrangú *Giselle*, fenségesen táncolta Myrtát és felejthetetlené tette a második felvonást Moyna és Zulma, valamint az egész inspirált tánckar segítségével.

A vendégszereplést az A. B. T. műsoráról elmaradhatatlan *Hattyúk tava* tetőzte be, első este Makarovával és Dowellel a főszerepekben, a második estén pedig Hamellel és Godunovval, a közönség lelkes ünneplése kíséretében. A balettrajongók nem csalódtak sem a romantikus balettek varázsában, sem mai legkiválóbb képviselőiben. A kritika azonban jogosan hangsúlyozta, hogy az A. B. T. múzeumul szolgál a táncirodalom kincsetárának, viszont a saját egyéniségéből a társulat keveset ad hozzá a klasszikus művek interpretálásához, új, jelentős, modern művek alkotására pedig képtelen. Mindenki nagy reménykedéssel várja Barisnyikov új vezetését.

...

A *San Francisco Ballet* márciusi előadásai-ban újra Balanchine uralta a műsort. Igaz, csak a *C-dúr szimfónia* Balanchine koreográfiája, azonban Lew Christensen *Sinfoniáján* kétségkívül érződik a Mester hatása. Michael Smuin *Q. a V.* (Quattro a Verdi) koreográfiája kicsit messzebre nyúlik vissza a múltba, Marius Petipa klasszikus örökségéhez, de Balanchine is alkotott hasonló műveket. Smuin másik alkotása, a *Scherzo* volt az egyetlen, amelyik eltért a teljesen absztrakt vonaltól és némi, bár meglehetősen sovány drámai elemet is kevert a táncba: három pár kering bécsi könnyedséggel Mahler V. Szimfóniájának Scherzo tételére, mikor megjelenik a halált képviselő magneti-

kus figura, aki a három lány közül az egyiket magával ragadja. Sajnos, a balett nem elég erőteljes ahhoz, hogy tervezett hátorzongató hatását elérje.

Christensen *Sinfoniája* Boccherini derűs zenéjét, a különböző szólóhangszerek árnyalatait változtatatosan és humorral fejezi ki. Zenei formák táncformákká alakulnak át a szóló, páros, hármas, négyes és hatos csoportok variációjában, trillák alakulnak át pas de bourrévá. A koreográfia vonzó kedvességét emeli a látszólag oda nem illő elemek felhasználása. A klasszikus nyelvbe hétköznapi mozgások, sétálások, szokdelések, karlengetések stb. keverednek. Az egyik legfrappánsabb példa erre a harmadik tétel, amelyben három férfi táncos mint egy manekent emelget, dobálgat, húzogató és hajtogat egy táncosnőt.

Bizet–Balanchine *C-Dúr szimfóniája* 1961 óta van a S. F. B. repertoárjában. Mind a négy tételnek megvan a maga szólista párja és két epizódista párja. A hat tagú lánykar az első és a harmadik tételben ugyanaz, egy másik hatos pedig a második és negyedik tételben szerepel. A Balanchine hagyományokhoz híven a karnak éppen olyan fontos funkciója van a koreográfia szövevényében, mint a szólistáknak. A második tételben a női kar visszahangozza a zenei fűgát, a harmadik tételben a kar a szólistákkal együtt skót néptáncemelekkel reagál a zenére. Az előadás sikere egyaránt múlik minden táncoson. A kar minden tekintetben, precizitásában, technikában, muzikalitásban megfelelt a magas követelményeknek. És bár a szólisták kiválóak voltak – hogy csak egynéhányat említsék: Nancy Dickson, David McNaughton, Anita Paciotti és Jim Sohm – olykor egyéniségben, technikában és csillogásban hiányzott az extra plusz, ami kiemelne őket a karból.

Az egyes koreográfiák kiválósága ellenére a műsorösszeállítást nem találtam szerencsésnek, mert a koreográfiák típus- és stílusbeli hasonlósága miatt (még a kosztüm is majdnem ugyanaz volt két koreográfiában) az előadás egyhangúvá vált, nélkülözötte a fénypontokat.

Gábor Anna

...

A *San Francisco Ballet* tagjai a színpadon kívül is találkoznak közönségükkel. Az együttes műsorlapja közli a negyedéves programot: egy pedagógus vezetésével például a táncosok kéthetenként bemutatják a rúd- és középgyakorlatokat, majd a társulat neves szólistái a pas de deux-k világába vezetik be az érdeklődőket. A társulat koreográfusa egy alkalommal a cselekményes balettek komponálásáról tart előadást, egy másik találkozó pedig Balanchine hatását elemző filmek segítségével. Az együttes munkája iránt érdeklődőknek még premier előtt bemutatják az évad új darabját, s megismertetik velük az előadások elmaradhatatlan összetevőit: a kosztümterveket, a világítást, a librettókat és partitúrákat. Végül a társulat elnöke ismerteti az együttes táncpolitikáját és a társulat igazgatásának gazdasági kérdéseit is. – Szerk.

# A koreográfus Imre Zoltán

„Wayfaring Hungarian in his search for the intangible”. (Magyar utazó, aki a megfoghatatlant keresi.) Két évvel ezelőtt az angol „Dance and Dancers” szaklap ezzel a címmel közölt interjút Imre Zoltánnal. Ennél jellemzőbb karakterizálást Imre egyéniségére alig lehet találni. Ez a nyughatatlan, örökösen kereső, okkultban kutató táncos talán éppen ezért tud mindig újabb témákat eredeti módon feldolgozni és furcsa képletekben megvalósítani. Vitathatatlanul nagyon tehetséges, de kompromisszumot nem tűrő természete néha ellentétbe kerül környezetével és különböző véleményeket vált ki.

Londonban véletlenül halottam, hogy a Rambert Balett egy magyar táncost szerződött. Megtudtam, hogy a szóban forgó táncos Imre Zoltán, aki a budapesti Balett Intézet növendéke volt abban az utolsó évfolyamban, amelyet férjem tanított halála előtt. Jó adottságokkal rendelkezett, de nehezére esett az iskolai rendszerhez való alkalmazkodás, enyhe excentrikussága pedig néha tanárai rosszállását váltotta ki. Zenei (kitűnően zongorázott), irodalmi és képzőművészeti tehetsége korán megmutatkozott. Okos volt és széles érdeklődési körű. Képesítő vizsgája után Szegedre került, ahol elég mostoha körülmények között készítette első ígéretes koreográfiáit.

Azóta sok víz folyt le a Dunán. Imre útja Németországba vezetett. Első állomása Düsseldorf és Stuttgart volt, ahol táncosként működött. Az első külföldi koreográfiai sikert Kölnben aratta: két versenyen nyert második díjat. Darmstadtban már mint koreográfus működött. Németországi pályafutásának nem voltam szemtanúja, de röviden megemlítem ebben a periódusban készült alkotásait. Legjelentősebb műve volt a „Metamorfózis” (II. verzió), az „Equivalent”, a „Concerto Sceptico” (Bach: III. Brandenburgi ver-

seny), és a „Werther”. Imre az utóbbit tartja az egyik legjobb művének. Két különböző Werthert állít színpadra, egy tradicionális és egy modern figurát. Az utóbbi teljesen másképpen cselekszik, mint a korabeli névrokon.

Amikor Imre Angliába, a Rambert Baletthez szerződött, már elég tapasztalt koreográfus volt és alkalomadtán be is

bizonyította tehetségét. Látta a különböző európai és amerikai stílusokat, megemésztette őket és... teljesen mást csinált. Műveinek fő vonása az eredetiség, és hogy nagyon különböznek egymástól. Fantáziája határtalan, bizarr, bizonyos fókig absztrakt, de mindig logikus a felépítésben. Szereti megbotránkoztatni a nézőt, de ezt a gyermekbe-

„Fixations”  
(A. Löffler felv.)



„Frames”  
Imre Zoltán  
Jaap Flier  
koreográfiájában



tegségét kezdi kinőni. Klasszikus tradícióban nőtt fel; a Rambert együttesnél Tetley, Bruce és más modern koreográfusok balettjait táncolta. Saját műveiben minden elképzelhető mozgástechnikát felhasznál, amelyről úgy véli, hogy visszatükrözi gondolatvilágát és megvalósítja elképzeléseit.

Az első Imre-balett, amelyet Londonban láttam, az *Accident* (Baleset) volt. A színpadon egy égő autóronc, a földön egy halott pár fekszik. Egy szellempár hajlik föléjük. Úgy látszik, nem tudnak megszabadulni tőlük addig, ameddig bizonyos problémákat nem tisztáznak. A halott pár életre kel és visszajátszózik a dráma a férfi és a nő között. Szerelemről és félreértésről van szó, s kiderül, hogy

a férfi a balesetet akarattal követte el. – A balett végén a szellempárnak sikerül elhagyni a halottakat, azaz saját testüket és a szituáció megoldódik. Egy rádió híreket mond. A történet mozzanatait Brahms zenéje illusztrálja, zörejekkel váltakozva. – A szürrealista hangulat megfogja a nézőt, a jól érthető folyamat pedig lebilincseli. – Meg kell a darabból említeni a kitűnő svájci táncosnőt, Daniela Loretz-et, aki a szellempárt alakítja.

A *Fixations* volt a következő mű, amelyet Imre a Rambert társulat részére alkotott. A balettet úgy írja le, mint egy bokszoló vallási látomását. A bokszoló megváltoztatja az egész környezetét, s miután az egész csoport átalakul és

vallási mániában tobzódik, ő maga visszahull a harc és szex világába... Itt a koreográfus elképzelési készsége megvadul. Be kell vallanom, hogy ezt a balettet nem értettem, és tanácstalanul néztem a piros, otromba bokszkesztyűket, amelyek megfosztották a táncosokat egyik kifejező eszközüktől, a kézmozdulattól. A játék triviálisnak és gorombának tűnik. Nem tudom, miről álmodik egy bokszoló, de – ha elnézem Papp Lacit vagy Muhamed Alit, a két ökölvívót, akiket egyáltalán látásból ismerek – nem tudom elhinni, hogy ilyen mániákus orgiákról álmodnának. Távoll állok tőlem, hogy egy „magasröptű allegóriát” ilyen mindennapi nívóra süllyeszteszek, mégis úgy érzem, hogy

„Musical Offeri



**Laokoón, Daniela Loretz**



ez a balett Imre nem mindig pozitív művészi oldalának a példája.

Tiszta örömet leltem viszont a *Laokoön* című táncjátékban, amely a görög monda komikus változata. (Olyan kevés a humoros balett, és a kacagtató kis történet úgy hat, mint friss forrás a sivatagban.) Minerva istennő – a harmincas évek revüsztráznak öltözve – megharagszik Laokoönra és ráküld egy óriás

kigyót, hogy fojtja meg, két ikerfiával együtt. Előkerül a szobor egy háromrészes spanyolfal háta mögül. A hármascsoport a régimódi rövid gatyákban és zoknikban nagyon komikusan hat. Mikor az istennő rájuk dobja a kigyót, egy vég nélküli gumicsövet, remekül elgondolt kombinációkban úgy keverednek a csöbe, hogy az ember az oldalát fogja a nevetéstől. Végül Minerva egy dobozt alakít

a spanyolfalakkból és belecso-magolja, belegyömösözi a szobrot a kigyóval együtt. Liszt A-dúr zongoraversenyére győzelmi örömtáncra perdül, a közönség pedig úgy érdeklődik, mint egy nagyszerű vígjátékon. – A szereplők nyilván élvezik a szerepüket és közülük megint Daniela Loretz (Minerva) érdemel különös dicséretet.

A *Musical Offering* (Zenei Áldozat) c. balett szintén a Rambert társulatnak készült. Imre sokat foglalkozott a lélek-vándorlás teóriájával, és gondolatai ebben a balettben jutnak kifejezésre. Főleg a második rész teljesen absztrakt és cselekménytelen, de az egész darab számtalan szép ötletet és megoldást tartalmaz.

Legutóbb, miután Imre már elhagyta a Rambert Balettet, Gelsenkirchen és Darmstadt részére készített két koreográfiát. Az első, a *Barokk variációk* talán a legérettebb műve, benne használta fel addig felhalmozott tapasztalatait. Szintén absztrakt balett, de logikus gondolatfejlesztése sok újszerű ötletet mutat. Másodiknak pedig elkészítette Bartók: *A csodálatos mandarin*-jának új koreográfiai változatát. Mindkét balett rendkívül sikeres lett Németországban.

Sokoldalúságának velejárója, hogy Imre mindenféle más művészeti ágban is tevékenykedik. Tervezett színpadképet és jelmezeket a Royal Ballet „Game Piano” produkciójához és ebben is elismerést váltott ki. Tartott szakmai előadásokat főiskolákon és egyetemeken; tanított koreográfiát Nottinghamban a „School of Design” iskolában, amely balett-díszletekre és jelmezekre specializálta magát. Nyugtalan természete most arra készítette, hogy elhagyja a Rambert társulatot és beiratkozzék a Nemzeti Filmiskolába. Azért még mindig foglalkozik új balett-tervekkel és sokszor készít koreográfiát német színházak részére.

Ha Imre téved is néha, amit elképzelsz, soha nem mindennapos, nem közhely, s nem dilettáns.

**Nádasi Marcella**

Laokoön







Laokoón,  
Rambert  
Balett

Barokk variációk,  
Gelsenkircheni zenés színház

